

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ Ельвіра ЛУЗІК

«__» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма «Практична психологія»

Тема: «Соціально- психологічні чинники соціалізації підлітків в сучасному суспільстві»

Виконавець: здобувач групи ПП-426 Павленко Олександр Олегович

Керівник: канд. пед. наук, доцент Хоменко-Семенова Леся Олексіївна

Нормоконтролер: _____ Тамара МИХЕСВА

Київ 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра педагогіки та психології професійної освіти
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 053 «Психологія»
ОПП «Практична психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Ельвіра ЛУЗІК

« » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Павленко Олександра Олеговича

1. Тема кваліфікаційної роботи «Соціально- психологічні чинники соціалізації підлітків в сучасному суспільстві» затверджена наказом ректора від 22.03.2024 №422/ст.
2. Термін виконання роботи: з 29.01.2024 до 21.05.2024 р.
3. Вихідні дані до роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до першого та другого розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків загальним обсягом 93 сторінки, з них обсяг основного тексту 65 сторінки, список використаних джерел нараховує 54 позиції.
4. Зміст пояснювальної записки: Вступ; Розділ 1. Теоретичний аналіз дослідження психологічних та соціальних чинників соціалізації підлітків в сучасному середовищі; Висновки до першого розділу; Розділ 2. Емпіричне дослідження соціально-психологічних чинників соціалізації підлітків у сучасному суспільстві; Висновки до другого розділу; Висновки; Список використаних джерел та літератури; Додатки.
5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного матеріалу): 10 таблиць, 35 рисунків.

6. Календарний план-графік

№ з.п.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Опрацювання та реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження	29.01.2024	29.01.2024
2	Формулювання мети, завдання досліджень. Складання попереднього плану роботи. Узгодження з керівником	12.02.2024	12.02.2024
3	Написання основної частини. Перше читання керівника	25.03.2024	25.03.2024
4	Написання вступу, висновків. Уточнення плану кваліфікаційної роботи	22.04.2024	22.04.2024
5	Оформлення роботи. Подання керівникові	01.05.2024	01.05.2024
6	Попередній захист кваліфікаційної роботи	20.05.2024	20.05.2024
7	Опрацювання зауважень і виправлення недоліків	25.05.2024	25.05.2024
8	Подання остаточного варіанта на кафедру для перевірки на академічну доброчесність	27.05.2024	27.05.2024
9	Рецензування кваліфікаційної роботи	05.06.2024	05.06.2024
10	Захист кваліфікаційної роботи	10.06.2024	

7. Дата видачі завдання: «29» січня 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Леся ХОМЕНКО-СЕМЕНОВА

Завдання прийняв до виконання _____ Олександр ПАВЛЕНКО

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Соціально-психологічні чинники соціалізації підлітків в сучасному суспільстві»: 93 сторінки, 54 використаних джерел та літератури, 4 додатків.

Об'єкт дослідження – соціалізація підлітків.

Предмет дослідження – соціально-психологічні чинники соціалізації підлітків в сучасному суспільстві.

Мета дослідження полягає в теоретичному визначенні та емпіричному дослідженні соціально-психологічних чинників соціалізації підлітків в сучасному суспільстві.

У кваліфікаційній роботі розкрито проблему соціалізації підлітків в сучасному середовищі, зокрема: розглянуто труднощі інтеграції підлітків у суспільство під впливом змінних соціально-психологічних умов. Описано соціально-психологічні чинники що формують соціалізацію підлітків, а саме адаптивність, соціальний інтелект, життєвий оптимізм, сімейне оточення та виховання, освітнє середовище, ровесницька група та ЗМІ.

Практичне значення роботи полягає в результатах, що дозволяють краще розуміти взаємозв'язки між соціальним інтелектом, адаптивністю, життєвим оптимізмом та соціальними чинниками, що впливають на соціалізацію. Це знання можна використовувати для створення ефективних програм психологічної підтримки та розвитку підлітків, що сприятиме їхньому гармонійному розвитку та успішній інтеграції в суспільство.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ, ПІДЛІТКИ, ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ, СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ, АДАПТАЦІЯ, СІМ'Я, ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, РОВЕСНИКИ, ЗМІ, СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ, ЖИТТЄВИЙ ОПТИМІЗМ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ЧИННИКІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В СУЧАСНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	5
1.1. Огляд та аналіз проблеми соціалізації в психологічній та соціологічній літературі	5
1.2. Характеристика соціально-психологічних чинників соціалізації підлітків в сучасному середовищі.....	7
Висновки до першого розділу.....	12
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	14
2.1. Організація дослідження та обґрунтування вибору діагностичних методик	14
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів за психодіагностичними методиками.....	19
2.3. Аналіз отриманих даних за допомогою методів математичної статистики.....	56
2.4 Практичні рекомендації щодо оптимізації процесу соціалізації підлітків в сучасному середовищі.....	57
Висновки до другого розділу.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	67
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дослідження процесу соціалізації підлітків має велику актуальність у сучасному світі з огляду на постійні зміни в суспільстві та культурному середовищі. Глобалізація, швидкий технологічний прогрес та соціальні перетворення впливають на підлітків, змушуючи їх адаптуватися до нових умов життя і взаємодії. Розглядаючи сучасні умови, де нещодавно панувала пандемія COVID-19 та по всій країні було онлайн навчання, та вже понад два роки в Україні йде війна, що серйозно змінили життя людей, особливо підлітків, дослідження процесу їхньої соціалізації набуває критичної актуальності. За останні чотири роки було запроваджено онлайн-навчання, що відокремлює учнів від звичних соціальних інтеракцій і призвело до збільшення емоційного стресу та відчуття соціальної ізоляції серед молоді.

Пандемія і війна також призвели до зміни звичних шаблонів соціальної взаємодії, змусивши підлітків адаптуватися до нових реалій, де важливість соціального інтелекту та вміння адаптуватися до змін стають надзвичайно важливими. Отже, дослідження, яке вивчає вплив соціально-психологічних чинників на процес соціалізації підлітків, необхідне для розробки стратегій психологічної підтримки молоді в умовах нестабільності і змін.

Об'єкт дослідження - соціалізація підлітків.

Предмет дослідження – соціально-психологічні чинники соціалізації підлітків в сучасному суспільстві.

Мета роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні соціально-психологічних чинників соціалізації підлітків в сучасному суспільстві.

Відповідно до предмету та мети нами визначені наступні **завдання дослідження**:

1. На основі теоретичного аналізу визначити соціально-психологічні чинники соціалізації підлітків в сучасному суспільстві.

2. Підібрати комплекс психодіагностичних методик та емпірично дослідити соціально психологічні чинники соціалізації підлітків в сучасному суспільстві.

3. Проаналізувати отримані результати та зробити висновки дослідження.

4. Розробити практичні рекомендації для педагогів, психологів та батьків щодо оптимізації процесу соціалізації підлітків в сучасному середовищі.

Для досягнення поставленої нами мети були використані наступні **методи**:

1. Зіставлення, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичного матеріалу наукових та літературних джерел.

2. Емпіричне дослідження, що включало наступний комплекс психодіагностичних методик:

- Авторська анкета спрямована на дослідження соціальних чинників формування соціалізації у підлітків в сучасному суспільстві.

- Опитувальник «Ваш життєвий оптимізм» В. А. Семиченко

- Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна.

- Тест Гілфорда «Соціальний інтелект».

3. Результати дослідження опрацьовані за допомогою коефіцієнта кореляції Спірмена. Цей критерій обрано через його стійкість до викидів та ненормального розподілу даних, що є важливим при роботі з психометричними показниками.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному підході до вивчення процесу соціалізації підлітків з урахуванням як соціально-психологічних чинників, так і індивідуально-особистісних характеристик, таких як адаптивність, соціальний інтелект та життєвий оптимізм. У дослідженні проведено емпіричний аналіз взаємозв'язків між цими характеристиками та соціальними чинниками у підлітків, що дозволило отримати нові дані про специфіку їхнього впливу на процес соціалізації в сучасних умовах. Використання авторських анкет і опитувальників, а також багаторівневих психодіагностичних методик, забезпечило високий рівень точності та надійності отриманих результатів, що дозволяє сформулювати практичні рекомендації для педагогів, психологів та батьків щодо оптимізації процесу соціалізації підлітків.

Практичне значення дослідження полягає в результатах, що дозволяють краще розуміти взаємозв'язки між соціальним інтелектом, адаптивністю, життєвим оптимізмом та соціальними чинниками, що впливають на соціалізацію. Це знання можна використовувати для створення ефективних програм психологічної підтримки та розвитку підлітків, що сприятиме їхньому гармонійному розвитку та успішній інтеграції в суспільство.

Апробація наукових результатів: написання тез на XXIV Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки» (02–05 квітня 2024р.) м. Київ, з тезою доповіді «Особливості соціалізації молоді. Соціалізація молоді в сучасних умовах»; фахова статті «Соціально-психологічні чинники соціалізації підлітків в сучасному суспільстві» у «Віснику Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ЧИННИКІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В СУЧАСНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

1.1 Огляд та аналіз проблеми соціалізації в психологічній та соціологічній літературі

Соціалізація як наукове поняття почало активно досліджуватися у другій половині 20 століття. Це було спричинено зростанням інтересу до вивчення впливу соціальних умов на розвиток особистості, а також впливу індивідів на соціальне середовище. Початок досліджень пов'язаний з розвитком соціальної психології та соціології, коли вчені спрямовували свою увагу на вивчення того, як суспільне середовище впливає на індивідів, а також які механізми та процеси забезпечують відповідність індивідів соціальним нормам і цінностям [29].

Роботи з соціалізації почали активно виконуватися у 1960-х роках. Особливо важливими стали роботи науковців, таких як Джорджа Герберта Міда, Чарльза Хортон Коулі, Жана Піаже, Еріка Еріксона та інших. Вони досліджували, як соціальні інститути, такі як сім'я, школа та релігія, впливають на формування особистості та соціалізацію [22, 24, 43, 49].

Перше визначення поняття «соціалізація» було запропоноване американським соціологом Л. Харпером у 1920 році. Він визначив соціалізацію як процес, за яким «індивід взаємодіє з іншими людьми, набуваючи їхніх норм, цінностей та інститутів, утверджуючи власні соціальні позиції і сприймаючи себе як члена соціальної спільноти» [29].

Основні визначення поняття соціалізація

Автор	Поняття
Джон Дьбюї	«Соціалізація - це процес, через який індивід вчиться інтерпретувати значення, що приєднані до індивідуального досвіду, з урахуванням знань інших, що їх спільною змовою підтримує всяке спільнота, до якої він належить» [20].
Жак Лакан	«Соціалізація - це процес, за допомогою якого суб'єкт формується під впливом мови і культури» [32].
Джордж Герберт Мід	«Соціалізація - це процес, через який індивіди набувають соціальні ролі та усвідомлюють себе як частину соціального середовища» [43].
Чарльз Хортон Коулі	«Соціалізація - це процес, в якому індивід вчиться виконувати ролі шляхом взаємодії з іншими членами суспільства» [22].
Жан Піаже	«Соціалізація - це процес, в якому індивіди набувають соціальних знань, навичок і цінностей через взаємодію з іншими членами суспільства» [48].
Ерік Г. Еріксон	«Соціалізація - це процес, що включає розвиток особистості через взаємодію з іншими людьми та середовищем» [24].
Талкотт Парсонс	«Соціалізація - це процес, через який індивіди усвідомлюють і приймають основні цінності та норми суспільства» [46].

1.2. Характеристика соціально-психологічних чинників соціалізації підлітків в сучасному середовищі

Сім'я є одним із соціальних інститутів, психологічна сутність якого розглядається в багатьох дослідженнях. Як би не відрізнялись предметні ракурси

дослідження сім'ї, вони схожі в наступному: для свого розвитку люди потребують безпечно, емоційно-підтримуюче і передбачуване середовище, яке надає їм можливості для виявлення власної активності. Природним таким середовищем є сім'я. У всіх соціально-психологічних концепціях особистості сім'я традиційно розглядається як найважливіший інститут соціалізації. Саме в сім'ї діти набувають перших навичок взаємодії, засвоюють перші соціальні ролі, осмислюють перші норми і цінності. В житті як окремої людини, так і всього суспільства - сім'я і сімейне благополуччя в ієрархії цінностей людини виходить на перше місце. Це пояснюється величезною роллю сім'ї для особистості, яка шукає опору у вирішенні багатьох своїх проблем саме в сім'ї. Саме це зумовлює необхідність дослідження сім'ї у зв'язку зі соціалізацією [2, 45].

Сім'я як соціальний інститут може розглядатись, з одного боку, як структурний елемент суспільства, а з іншого - як мала група. Відповідно з цим її соціалізуючі функції по відношенню до особистості виявляються, по-перше, в тому, що вона є транслятором макросоціальних відносин, зокрема, й культури суспільства, а, по-друге, сім'я є середовищем мікросоціальної взаємодії, яке характеризується своїми особливостями [6, 45].

Сім'я є найближчим соціальним оточенням індивіда, яке опосередковує соціальні відносини вищих рівнів, відбиваючись безпосередньому спілкуванню, конкретизуючи та персоніфікуючи їх. Вона є транслятором культури: релігійні традиції, етнічні стереотипи і моральні цінності діти засвоюють в основному через сім'ю. Батьки стають референтним джерелом вибору цінностей і моделей поведінки в тих областях, в яких культурні норми є стабільними, а такими є релігійні переконання, етнічні і статево-рольові стереотипи [27].

Величезне значення сім'ї зумовлено тривалістю і частотою сімейного спілкування, його безпосередністю і родинністю. Сім'я є першою і спочатку єдиною референтною групою для дитини. З моменту народження її оточує обмежене, замкнене коло дорослих, де старший є первинним джерелом знань про оточуючий світ. Родинна сім'я є тим соціально-психологічним середовищем, з яким вона

безпосередньо контактує протягом всього життя. Стиль сімейного життя, взаємини між членами сім'ї справляють значний вплив на розвиток особистості [27].

У зв'язку з соціалізацією важливо зробити акцент на ролі сім'ї як соціально-психологічному просторі, в якому утворюється вся система взаємовідносин дитини з батьками, іншими людьми, самим старшим поколінням, через які дитина так чи інакше усвідомлює широкий соціальний світ, який віддзеркалюється в сімейних відносинах і який стає головним чинником соціалізації особистості на етапі раннього дитинства. Особливе значення в цьому просторі мають взаємовідносини індивіда зі «значимими іншими», яких людина не вибирає, але які мають великий вплив на формування її особистості. Це ті перші «значимі інші», які, починаючи з ранніх стадій життя, зумовлюють весь подальший життєвий шлях людини [2, 45].

Система освіти, а саме шкільне середовище, виділяється як другий (поряд зі сім'єю) провідний інститут соціалізації. В науковій літературі з проблеми освіти можна нарахувати велику кількість освітянських цілей і задач, які можна узагальнити таким чином: трансляція існуючих в культурі способів дії з матеріальними і символічними об'єктами; навчання рольовим моделям поведінки в суспільних відносинах; трансляція ціннісних уявлень і моделей ідентифікацій. За своєю сутністю перераховані задачі означають формування у особистості в процесі освіти моделі світу, яка б мотивувала людину на формування особистісних якостей, головними з яких є психологічна і організаційна готовність до орієнтації на власні сили у виконанні життєвих задач, високий рівень мотивації до досягнення життєвого успіху, здатність до накопичення, відновлення і раціонального використання життєвої енергії. Йдеться про систему освіти, що спрямована на соціалізацію особистості [1, 15, 25].

До 80-х р.р. ХХ ст. в радянській науці «соціалізація» була майже під забороною, вважаючись предметом буржуазної науки. Проте зараз відбувається все з «точністю навпаки». Соціалізація стала модою, особливо з періоду формування соціальної педагогіки як самостійної галузі педагогічного знання, в якій процес соціалізації є предметом її дослідження. Історія з поняттям «соціалізація» віддзеркалює характер змін суспільних відносин, факт перебудови парадигми педагогічної науки, еволюції

самого її предмету, який поряд з навчанням і вихованням став включати і соціалізацію. Саме поняття «соціалізації», яке означає процес формування основних параметрів людської особистості (свідомості, почуттів, здібностей тощо) в результаті входження її в реальний процес життєдіяльності, орієнтує педагогічну діяльність на те, щоб розглядати процес виховання як такий, що відбувається у всіх його багатоманітних формах [4, 5, 25].

Ровесницька група відіграє ключову роль у формуванні соціалізації індивідів, що є об'єктом вивчення як соціології, так і психології. Цей аспект вважається одним з найважливіших у розвитку особистості, оскільки він впливає на утворення соціальних навичок, цінностей і ідентичності. Ровесницька група виступає агентом соціалізації, який забезпечує інтеграцію індивіда в соціальне середовище. Цей процес передбачає взаємодію з однолітками, що сприяє адаптації до норм та цінностей суспільства [16].

Ровесницька група забезпечує інтенсивну взаємодію та спілкування між однолітками. Це сприяє формуванню навичок соціального спілкування, вирішенню конфліктів та усвідомленню соціальних ролей. Членство в такій групі забезпечує соціальну підтримку, яка є важливою для розвитку самооцінки та самоприйняття. Взаємна підтримка допомагає індивіду вибудувувати позитивні взаємини та уникати відчуття соціальної ізоляції. Ровесницька група відіграє важливу роль у передачі культурних і соціальних цінностей, що дозволяє індивідуумам адаптуватися до соціальних очікувань та реалізовувати соціальні ролі [14].

Окрім цього така група має значний вплив на формування ідентичності, яка є ключовим аспектом соціалізації. Цей процес включає усвідомлення себе як члена групи, визначення власної особистості і становлення внутрішніх цінностей. Через спілкування та взаємодію з однолітками індивіди вирішують, хто вони є, і яку роль вони відіграють у своїй ровесницькій групі.

Участь в ровесницькій групі допомагає індивідам знайти своє місце в соціальному середовищі і встановити соціальні зв'язки, які визначають їхню особисту ідентичність [16].

Засоби масової інформації (ЗМІ), такі як телебачення, радіо, інтернет, газети і журнали, грають значну роль у процесі соціалізації, сприяючи передачі культурних цінностей, стандартів поведінки і норм суспільства [10, 36].

ЗМІ є важливим каналом для передачі соціальних норм і цінностей, які є основою соціальної ідентичності. Фільми і серіали відображають соціальні стандарти і норми, що допомагають глядачам усвідомлювати, як вони повинні поводитися в різних ситуаціях. Соціальні мережі, відеохостинги та інші онлайн-платформи сприяють обміну ідеями і формуванню громадської думки, що впливає на соціальні стереотипи та переконання [9].

ЗМІ впливають на формування особистісної ідентичності та самооцінки, що є ключовими аспектами соціалізації. Реклама формує ідеали краси і споживацькі уподобання, що впливає на формування самооцінки і стиль життя молоді. Вони дозволяють індивідуалізацію і вибір, але також можуть створювати тиснення, особливо серед підлітків [7, 42].

ЗМІ впливають на соціальну поведінку, вподобання та сприйняття світу. Новини та документальні фільми відображають реальні проблеми суспільства та підштовхують до аналізу і поглядів. Вони розширюють можливості спілкування, але також можуть призводити до ізоляції та формування інформаційних бульбашок.

Пандемія коронавірусу (COVID-19) відзначилася різкими змінами у всіх аспектах життя суспільства, включаючи соціалізацію. Зміни в умовах життя, навчання та спілкування значно вплинули на формування і розвиток особистості, особливо серед молоді [12].

Пандемія привела до швидкої трансформації систем освіти та навчання, що суттєво вплинуло на соціалізацію молоді. Велика частина учнів та студентів перейшла на віддалену форму навчання через закриття шкіл і університетів. Це обмежило можливості фізичного спілкування з однолітками та вчителями. Відсутність особистих зустрічей у шкільному та університетському середовищі змінила соціальну динаміку. Важливий аспект соціалізації — навчання спілкуванню, вирішенню конфліктів і розвитку соціальних навичок — був ускладнений [8, 37].

Вимоги соціальної дистанції призвели до обмеження зустрічей з друзями та рідними. Це призвело до відчуття ізоляції та підвищення ризику виникнення проблем із психічним здоров'ям у дітей та підлітків. Зростання використання віртуальних інструментів спілкування, таких як відеодзвінки, соціальні мережі та онлайн-ігри, стали засобами збереження соціальних зв'язків, але також можуть призводити до занепаду особистих зустрічей та сприйняття віртуального життя як основного засобу комунікації [10, 22].

Війна відіграє критичну роль у соціалізації підлітків, впливаючи на всі аспекти їхнього життя, від соціальних навичок до емоційного стану. В першу чергу, вона руйнує звичний соціальний порядок, відкидаючи підлітків у вир нестабільності та тривоги. Втрата родини, друзів або домівки може призвести до відчуття втрати і безпорадності, що впливає на їх соціальну поведінку. Підлітки змушені адаптуватися до нових умов життя, де дефіцит ресурсів, небезпека та стрес стають нормою. Це може призвести до зміни їхніх цінностей та поглядів на світ, викликаючи переоцінку релевантності певних соціальних конструкцій. Наприклад, при підвищенні значення безпеки, молоді можуть більше цінувати взаємодопомогу та співпереживання. Зміни у соціальному середовищі війни можуть призвести до росту групової ідентичності серед підлітків, які шукають захист у спільноті. В той час як деякі групи можуть радикалізуватися, інші можуть взяти на себе роль зберігання миру і гуманітарної допомоги. Соціалізація в умовах війни також може включати принципові емоційні зміни. Деякі підлітки можуть переживати почуття гніву, відчуження або гіперсенситивності до стресу, що може впливати на їх здатність спілкуватися та встановлювати нові соціальні зв'язки [13,30].

Таким чином, війна не лише перекидає соціальну структуру, але й реформує особистісний розвиток підлітків, заставляючи їх шукати нові шляхи для побудови ідентичності та взаємодії зі світом, що їх оточує.

Висновки до першого розділу

Соціалізація як наукове поняття почала активно досліджуватися у другій половині 20 століття. Це відбулося через зростання інтересу до впливу соціальних

умов на розвиток особистості та зворотного впливу індивідів на соціальне середовище. Дослідження соціалізації тісно пов'язані з розвитком соціальної психології та соціології.

Першим визначенням поняття «соціалізація» було визначення американського соціолога Л. Харпера у 1920 році, який описав соціалізацію як процес взаємодії індивіда з іншими людьми, засвоєння норм, цінностей та інститутів і формування соціальних позицій. Видатні вчені, які зробили значний внесок у цю галузь, включають Джорджа Герберта Міда, Чарльза Хортон Коулі, Жана Піаже, Еріка Еріксона та інших.

Сім'я є ключовим соціальним інститутом, який забезпечує безпечне, емоційно підтримуюче і передбачуване середовище для розвитку індивіда. Саме в сім'ї діти отримують перші навички взаємодії, засвоюють соціальні ролі, норми та цінності. Значущість сім'ї полягає в її ролі як транслятора макросоціальних відносин і мікросоціального середовища взаємодії, де батьки виступають джерелом вибору цінностей і моделей поведінки. Сімейне спілкування, його тривалість і частота, безпосередність і родинність впливають на розвиток особистості.

Важливою також є роль системи освіти як провідного інституту соціалізації поряд з сім'єю. Шкільне середовище сприяє трансляції культурних моделей поведінки, цінностей та ідентифікацій, формуючи у особистості психологічну та організаційну готовність до виконання життєвих завдань. Перехід від радянської системи до сучасного підходу, де соціалізація стала ключовим аспектом педагогіки, відображає зміни суспільних відносин і еволюцію педагогічної науки.

Водночас ровесницька група відіграє важливу роль у формуванні соціальних навичок, цінностей і ідентичності. Взаємодія з однолітками сприяє адаптації до норм і цінностей суспільства, забезпечуючи інтенсивну взаємодію, соціальну підтримку, розвиток самооцінки та самоприйняття. Ровесницька група також впливає на формування ідентичності, допомагаючи індивіду знайти своє місце в соціальному середовищі.

Крім того, засоби масової інформації (ЗМІ) є значним агентом соціалізації, передаючи культурні цінності, стандарти поведінки і норми суспільства. ЗМІ

формують особистісну ідентичність і самооцінку, впливаючи на соціальну поведінку, уподобання та сприйняття світу. Особливо під час пандемії COVID-19, коли фізичне спілкування було обмежене, ЗМІ стали основним засобом збереження соціальних зв'язків.

Війна також має значний вплив на соціалізацію підлітків, змушуючи їх адаптуватися до нових умов життя, де дефіцит ресурсів, небезпека та стрес стають нормою. Це призводить до зміни їхніх цінностей, поглядів на світ та формування групової ідентичності, що може радикалізуватися або спрямовуватися на гуманітарну допомогу.

Отже, соціалізація є багатогранним процесом, який охоплює взаємодію сім'ї, ровесницької групи, ЗМІ, системи освіти і впливу війни, забезпечуючи розвиток особистості в різних аспектах життя.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

2.1 Організація дослідження та обґрунтування вибору діагностичних методик

Мета емпіричного дослідження – виявити та проаналізувати соціально-психологічні чинники, які впливають на соціалізацію підлітків в сучасному суспільстві, використовуючи психодіагностичні методики для оцінки соціального інтелекту, адаптивності, життєвого оптимізму та соціальних чинників формування соціалізації.

Завдання емпіричного дослідження

- Вибрати та застосувати психодіагностичні методики для дослідження рівня адаптивності, соціального інтелекту та життєвого оптимізму у підлітків.
- Виконати діагностику соціальних чинників, що впливають на процес соціалізації підлітків, за допомогою авторської анкети.
- Проаналізувати отримані результати дослідження та визначити взаємозв'язки між соціальним інтелектом, адаптивністю, життєвим оптимізмом і соціальними чинниками у процесі соціалізації підлітків.
- Розробити рекомендації для педагогів, психологів та батьків з метою оптимізації процесу соціалізації підлітків в сучасних умовах.

Експериментальна база дослідження - 43 респонденти, вік - 14-19 роки

Дослідження проводилося в декілька етапів:

1 етап – проведення аналізу наукових праць, присвячених соціалізації та соціально-психологічним чинникам її формування.

2 етап – підбір методик для діагностики рівня адаптації, соціального інтелекту, життєвого оптимізму у підлітків.

3 етап - розробка авторської анкети для діагностики впливу соціальних чинників на формування соціалізації.

4 етап – проведення тестування респондентів та обробка отриманих результатів.

5 етап – проведення кореляції, інтерпретація отриманих результатів та формування загальних висновків.

6 етап – розробка практичних рекомендацій.

Для досягнення поставленої мети нами були використані наступні методи:

Зіставлення, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичного матеріалу наукових та літературних джерел.

Методики емпіричного дослідження:

- Авторська анкета спрямована на дослідження соціальних чинників формування соціалізації у підлітків в сучасному суспільстві.

- Опитувальник «Ваш життєвий оптимізм», В. А. Семиченко

- Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна.

- Тест Гілфорда «Соціальний інтелект».

Опис психодіагностичних методик

Авторська анкета «Діагностика соціальних чинників формування соціалізації у підлітків в сучасних умовах»

Дана анкета складається з питань по **4 блокам**: Сімейне оточення та виховання, шкільне середовище, ровесницька група, Засоби Масової Інформації (ЗМІ). Кожен блок містить 5 питань, відповіді на які даються в шкалі від 0 до 4, де 0 - Ніколи, 1- Дуже рідко, 2 - Іноді, 3 - Дуже часто, 4 - Завжди. Окрім цього ми маємо відкрити питання про те, як самі респонденти оцінюють вплив ЗМІ на формування їхньої особистості, також є завдання з множинною відповіддю, де респонденти самі можуть обрати варіанти, що на їх думку найбільше вплинули на власний рівень соціалізації. В додачу до цього, ми маємо два запитання про вплив війни на рівень соціалізації, а саме: перше - закрите «Чи вплинула війна на ваш рівень соціалізації?», з варіантами відповіді: так, ні, важко сказати; друге - відкрите «Як саме, на вашу думку, війна вплинула на ваш рівень соціалізації?». Отже методика має 24 запитання.

Опитувальник «Ваш життєвий оптимізм» В. А. Семиченко

Опитувальник складається з 63 питань, відповіді на які даються в шкалі від 5 до 1, де 5 – повністю згоден; 4 – скоріше згоден, ніж не згоден; 3 – в житті буває по-різному; 2 – скоріше ні, ніж так; 1 – повністю не згоден. Варто зазначити, що на запитання дається відразу дві відповіді - перша – «Я так думаю зараз» та друга – «Я так думав_ла раніше, до війни». Окрім цього, методика має 7 шкал, де: 1. Мегарівень (світ-людство); 2. Макрорівень (людина суспільство); 3. Мезорівень (міжособистісні відносини); 4. В якості вихідних життєвих принципів; 5. У контексті життєвих перспектив; 6. В оцінці поточних життєвих подій; 7. У модальності світосприйняття. Не зважаючи на це, можна підсумувати бали усіх шкал, щоб визначити загальний рівень «Життєвого оптимізму».

Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна.

Опитувальник призначений для оцінки адаптаційних можливостей особистості з урахуванням соціально-психологічних та деяких психофізіологічних характеристик, що відображають узагальнені особливості нервово-психічного та соціального розвитку.

Автори методики розглядають адаптацію, як безперервний процес активного пристосування людини до постійно змінних умов соціального середовища та професійної діяльності. Це положення лягло в основу розробки методики.

Опитувальник містить 165 питань та має такі шкали:

- достовірність;
- нервово-психічна стійкість;
- комунікативний потенціал;
- моральна нормативність;
- особистісний адаптивний потенціал (адаптивні можливості).

Обробку результатів проводять за чотирма «ключам» відповідних шкалами: «достовірність», «нервово-психічна стійкість», «комунікативні здібності», «моральна нормативність», «особистісний адаптивний потенціал». На кожне питання тесту обстежуваний може відповідати «так» або «ні». Тому при обробці результатів

враховується кількість відповідей, що співпали з «ключем». Кожне збіг з ключем оцінюється в один «сирий» бал.

Шкала достовірності оцінює ступінь об'єктивності відповідей. У разі, якщо загальна кількість «сирих» балів перевищує 10, то отримані дані слід вважати недостовірними внаслідок прагнення респондента відповідати соціально бажаному типу особистості.

Підсумкову оцінку за шкалою «Особистісний адаптивний потенціал» можна отримати шляхом простого підсумовування сирих балів за трьома шкалами «нервово-психічна стійкість», «комунікативні здібності», «моральна нормативність» з подальшим переведенням отриманої суми згідно ключа.

Тест Гілфорда «Соціальний інтелект»

Автор методики Дж. Гілфорд розглядав соціальний інтелект як систему інтелектуальних здібностей, не залежних від чинника загального інтелекту і зв'язаних, перш за все, з пізнанням поведінкової інформації.

Згідно концепції Гілфорда, соціальний інтелект включає 6 чинників, пов'язаних з пізнанням поведінки:

1. пізнання елементів поведінки – здатність виділяти з контексту вербальну і невербальну експресію поведінки;
2. пізнання класів поведінки – здатність розпізнати загальні властивості в потоці експресивної або ситуативної інформації про поведінку;
3. пізнання стосунків поведінки – здатність розуміти стосунки;
4. пізнання систем поведінки – здатність розуміти логіку розвитку цілісних ситуацій взаємодії людей, сенс їх поведінки в цих ситуаціях;
5. пізнання перетворення поведінки – здатність розуміти зміну значення схожої поведінки (вербального і невербального) в різних ситуаційних контекстах;
6. пізнання результатів поведінки – здатність передбачати наслідки поведінки, виходячи з наявної інформації.

Методика складається із чотирьох субтестів.

Субтест №1 «Історії із завершенням»

У цьому субтесті учасникам надаються ілюстрації, які зображують різні життєві ситуації з персонажем на ім'я Барні. Барні — це лисий чоловік, що працює офіціантом. У цих ситуаціях також задіяні його дружина, маленький син та друзі, з якими він зустрічається вдома або в кафе.

Кожне завдання містить ілюстрацію зліва, яка описує певну ситуацію. Необхідно визначити почуття та наміри персонажів, що беруть участь у цій ситуації, і вибрати один з трьох малюнків справа, який найбільш ймовірно показує подальший розвиток (завершення) цієї ситуації.

Субтест №2 «Групи експресії»

У цьому субтесті учасникам надаються ілюстрації, які показують пози, жести, міміку, тобто виразні рухи, що відображають стан людини.

Зліва розташовані три ілюстрації, які ілюструють один і той же стан людини, однакові думки, почуття та наміри. Одна з чотирьох ілюстрацій справа відображає такий же стан, ті ж думки, почуття або наміри. Завдання полягає у тому, щоб знайти цю ілюстрацію.

Субтест №3 «Вербальна експресія»

У кожному завданні цього субтесту зліва написана фраза, яку одна людина говорить іншій, а справа перераховано три ситуації спілкування. Лише в одній з них фраза зліва набуває іншого значення.

Завдання полягає в тому, щоб вибрати ситуацію спілкування, у якій задана фраза набуває іншого сенсу або пов'язана з іншим наміром, ніж у двох інших ситуаціях.

Субтест №4 «Історії з доповненням»

У цьому субтесті учасникам надаються ілюстрації, які зображують історії про персонажа на ім'я Фердинанд. У Фердинанда є дружина і маленька дитина, і він працює начальником, тому в історіях також з'являються його колеги.

Кожне завдання складається з восьми ілюстрацій. Чотири верхні ілюстрації описують певну історію з Фердинандом, одна з яких пропущена. Учасникам потрібно вибрати одну з чотирьох нижніх ілюстрацій, яка найбільш підходить для заповнення пропущеного місця, щоб історія з Фердинандом стала зрозумілою і логічною.

Правильний вибір доповнює історію, роблячи зрозумілими почуття та наміри персонажів.

Після завершення процедури обробки результатів виходять стандартні бали по кожному субтесту, що відображають рівень розвитку відповідних здібностей до пізнання поведінки.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів за психодіагностичними методиками

Результати за авторською анкетой «Діагностика соціальних чинників формування соціалізації у підлітків в сучасному суспільстві»

За рахунок проведення авторської анкети ми визначили соціальні чинники що впливають на формування соціалізації.

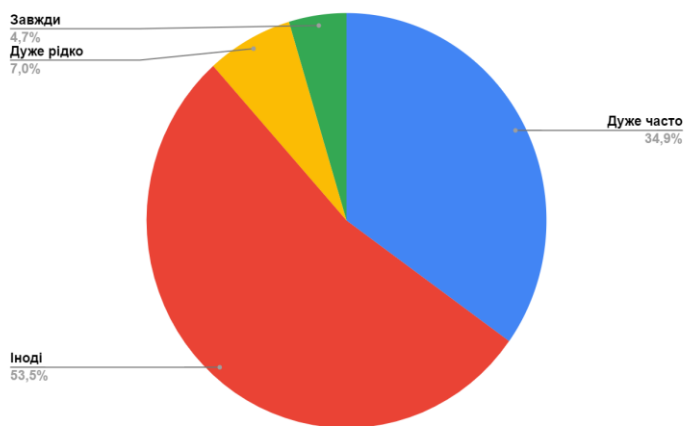

Рис. 2.2.1. Показники за відповідями на запитання «Як часто ваші батьки/опікуни проводять час з вами?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Як часто ваші батьки/опікуни проводять час з вами?». Ми можемо побачити, що більшість респондентів проводять час з батьками/опікунами лише іноді, а саме 53.5%. Окрім цього, добре помітно, що друга за величиною частка припадає на 34.9% опитаних, які дуже часто проводять час з батьками/опікунами. Проте, всього 4.7% опитаних завжди проводять з ними час, коли 7% респондентів дуже рідко.

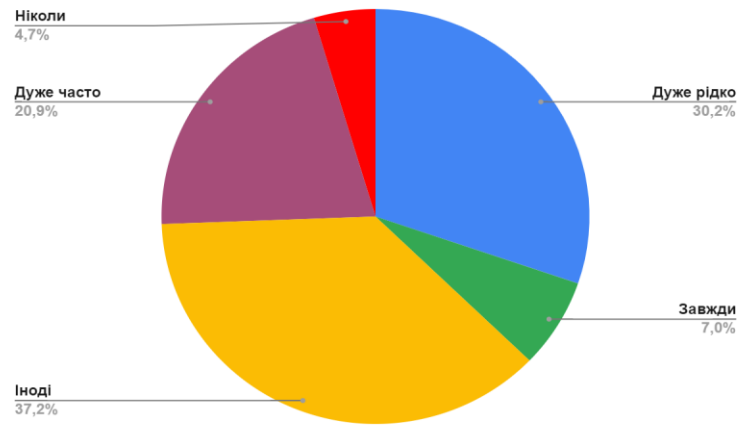

Рис. 2.2.2. Показники за відповідями на запитання «Наскільки часто ви з батьками/опікунами обговорюєте різні соціальні теми, такі як рівність, різниця в культурах, тощо?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Наскільки часто ви з батьками/опікунами обговорюєте різні соціальні теми, такі як рівність, різниця в культурах, тощо?». Ми можемо побачити, що найбільша частка припадає на відповідь на дане питання «Іноді», а саме 37.2%. Окрім цього, друга за величиною частка відповідей – «Дуже часто» - 20.9%. Проте 30.2% респондентів відповіли «Дуже рідко» та 4.7% ніколи. Варто зазначити, що 7% опитаних дали відповідь «Завжди».

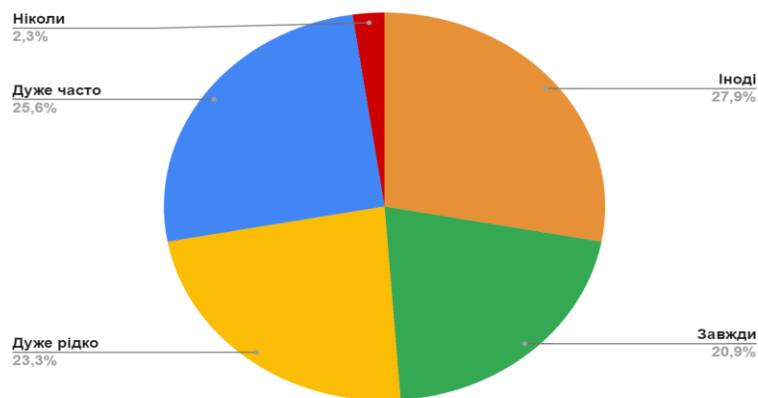

Рис 2.2.3. Показники за відповідями на запитання «Як часто ви спілкуєтеся зі своїми батьками/опікунами про те, що вас турбує або радує?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Як часто ви спілкуєтеся зі своїми батьками/опікунами про те, що вас турбує або радує?». Варто зазначити, що відповіді «Завжди», «Дуже часто», «Іноді» та «Дуже рідко» мають приблизно однакову частку, а саме 20.9%, 25.6%, 27.9% та 23.3% відповідно. Проте відповідь «Ніколи» надали 2.3% опитаних.

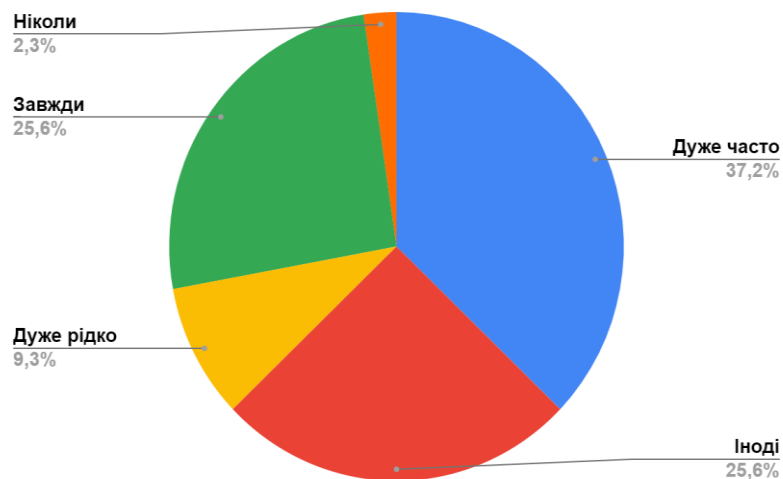

Рис. 2.2.4. Показники за відповідями на запитання «Наскільки часто ваші батьки/опікуни виявляють вам підтримку та заохочення у вашій діяльності?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Наскільки часто ваші батьки/опікуни виявляють вам підтримку та заохочення у вашій діяльності?». Як ми можемо побачити, найпопулярнішою відповіддю була «Дуже часто», у 37.2% респондентів. Окрім цього, варто звернути увагу, що відповідь «Іноді» та «Завжди» мають однакову частку, а саме у 25.6%. Також помітно, що відповіді «Дуже рідко» та «Ніколи» мають найменші частки, 9.3% та 2.3% відповідно.

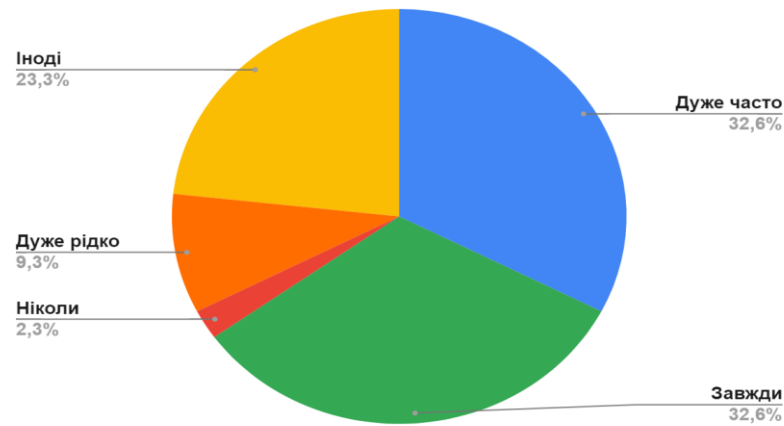

Рис. 2.2.5. Показники за відповідями на запитання «Чи часто ваші батьки/опікуни забезпечують можливість для вас виражати свою власну думку та розкривати вашу індивідуальність?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Чи часто ваші батьки/опікуни забезпечують можливість для вас виражати свою власну думку та розкривати вашу індивідуальність?». Варто звернути увагу, що дві найбільші частки «Завжди» та «Дуже часто» однакові, так відповіли по 32.6% респондентів. Окрім цього, на це питання відповіли «Іноді» 23.3% опитаних. Проте частки «Дуже рідко» та «Ніколи» мають найменшу частоту відповідей, а саме 9.3% та 2.3% опитаних відповідно.

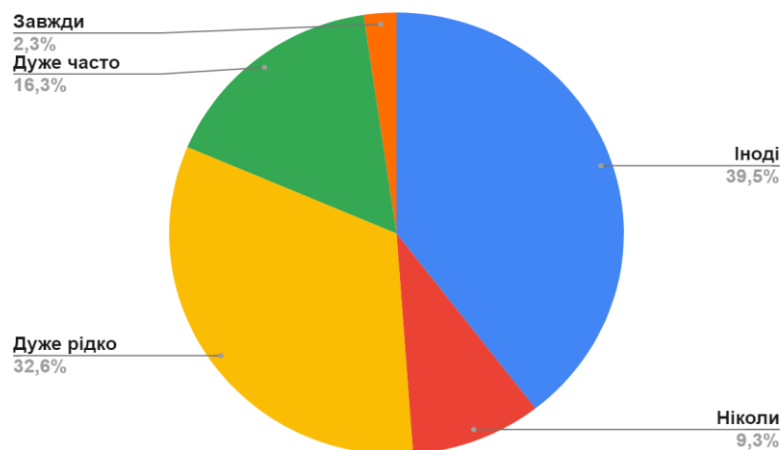

Рис. 2.2.6. Показники за відповідями на запитання «Наскільки часто ви відчуваєте, що ваші вчителі заохочують учнівську активність та ініціативу у вирішенні завдань?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Наскільки часто ви відчуваєте, що ваші вчителі заохочують учнівську активність та ініціативу у вирішенні завдань?». Можемо побачити, що найбільш популярна відповідь на це запитання - «Іноді», у 39.5% опитаних. Друга за популярністю відповідь - «Дуже рідко», у 32.6% респондентів. Також, маємо 16.3% людей, що відповіли «Дуже часто». Проте, «Ніколи» та «Завжди» відповіли лише 9.3% та 2.3% респондентів відповідно.

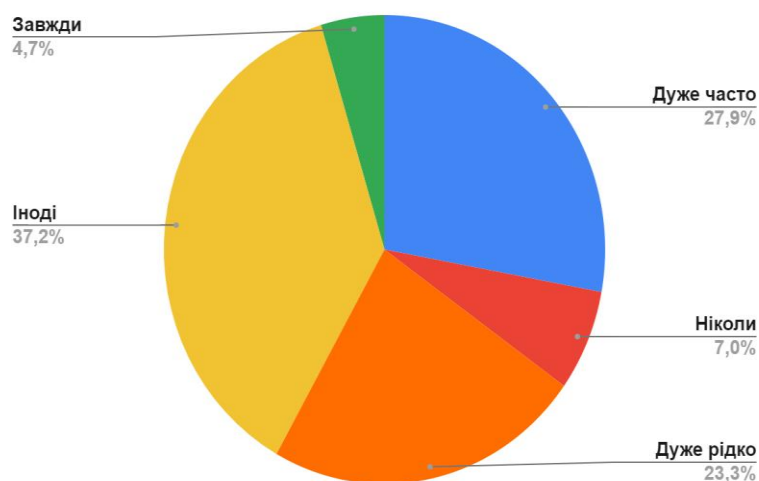

Рис. 2.2.7. Показники за відповідями на запитання «Чи бувають у вашій школі програми або заходи, спрямовані на розвиток соціальних навичок та співпрацю між учнями?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Чи бувають у вашій школі програми або заходи, спрямовані на розвиток соціальних навичок та співпрацю між учнями?». Можемо звернути увагу, що найпопулярнішими відповідями були «Іноді» та «Дуже часто», у 37.2% та 27.9% респондентів. Окрім цього, відповідь «Дуже рідко» обрали 23.3% опитаних. Проте, «Ніколи» та «Завжди» обрали 7% та 4.7% респондентів відповідно.

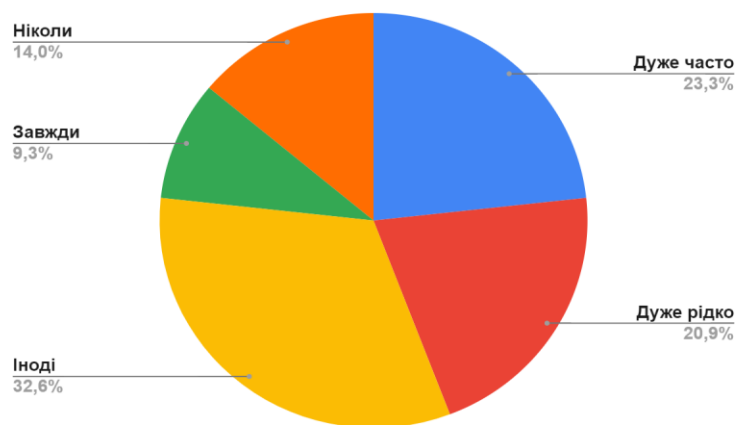

Рис. 2.2.8. Показники за відповідями на запитання «Як часто ви взаємодієте зі своїми однокласниками у позаурочний час, щоб обговорювати важливі соціальні питання або просто проводити час разом?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Як часто ви взаємодієте зі своїми однокласниками у позаурочний час, щоб обговорювати важливі соціальні питання або просто проводити час разом?». Як ми можемо побачити, найпопулярнішою відповіддю була «Іноді», у 32.6% опитаних. Також досить популярними були «Дуже рідко» та «Дуже часто», у 20.9% та 23.3% респондентів відповідно. Проте відповіді «Ніколи» дали 14% опитаних, а «Завжди» - 9.3% опитаних.

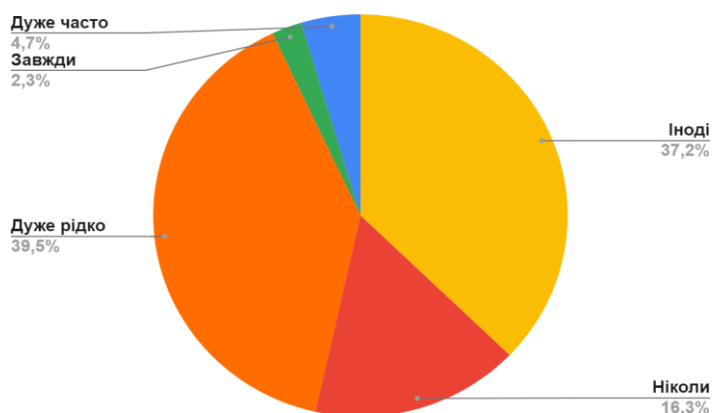

Рис. 2.2.9. Показники за відповідями на запитання «Чи відчуваєте ви підтримку та розуміння від адміністрації школи у вирішенні нагальних проблем?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Чи відчуваєте ви підтримку та розуміння від адміністрації школи у вирішенні нагальних проблем?». Можемо помітити, що найпопулярнішими відповідями були «Дуже рідко» та «Іноді», у 39.5% та 37.2% респондентів відповідно. Окрім цього, «Ніколи» відповіли 16.3% опитаних. Проте «Дуже часто» та «Завжди» відповіло всього 4.7% та 2.3% респондентів.

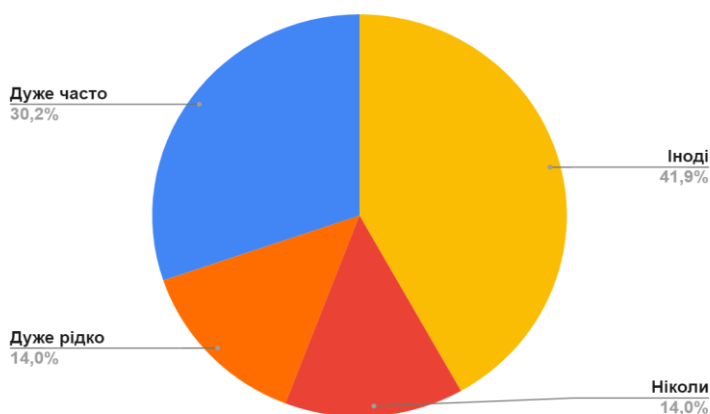

Рис. 2.2.10. Показники за відповідями на запитання «Наскільки часто ваша школа ефективно працює над створенням відкритої та толерантної атмосфери для всіх учнів?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Наскільки часто ваша школа ефективно працює над створенням відкритої та толерантної атмосфери для всіх учнів?». Можемо звернути увагу, що найбільше респондентів відповіли «Іноді», а саме 41.9%. Окрім цього, 30.2% опитаних відповіли «Дуже часто». Проте по 14% респондентів відповіли «Ніколи» та «Дуже рідко».

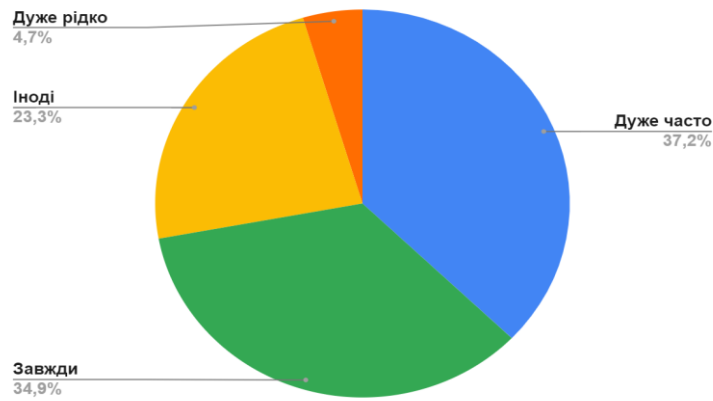

Рис. 2.2.11. Показники за відповідями на запитання «Як часто ваші друзі допомагають вам, коли ви потрапляєте в складні ситуації?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Як часто ваші друзі допомагають вам, коли ви потрапляєте в складні ситуації?». Можемо побачити, що найпопулярнішими відповідями є «Дуже часто» та «Завжди», у 37.2% та 34.9% респондентів відповідно. Окрім цього, «Іноді» відповіли 23.3% опитаних, а «Дуже рідко» відповіли всього 4.7% респондентів.

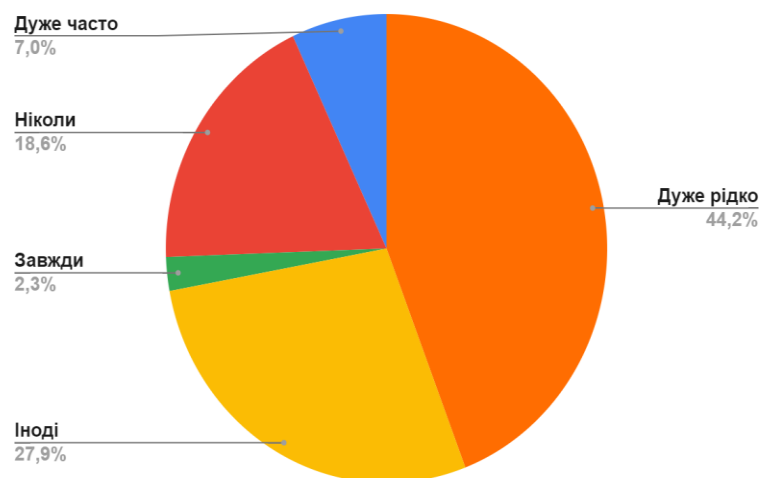

Рис. 2.2.12. Показники за відповідями на запитання «Чи буває так, що ви відчуваєте тиск від своїх друзів, коли вам доводиться приймати важливі рішення?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Чи буває так, що ви відчуваєте тиск від своїх друзів, коли вам доводиться приймати важливі рішення?». Можемо звернути увагу, що найбільше респондентів дали відповідь «Дуже рідко», а саме 44.2%. Окрім цього, «Іноді» відповіли 27.9% опитаних. Проте «Ніколи» відповіли 18.6% респондентів, коли «Завжди» відповіли всього 2.3% опитаних, а також «Дуже часто» - 7% респондентів.

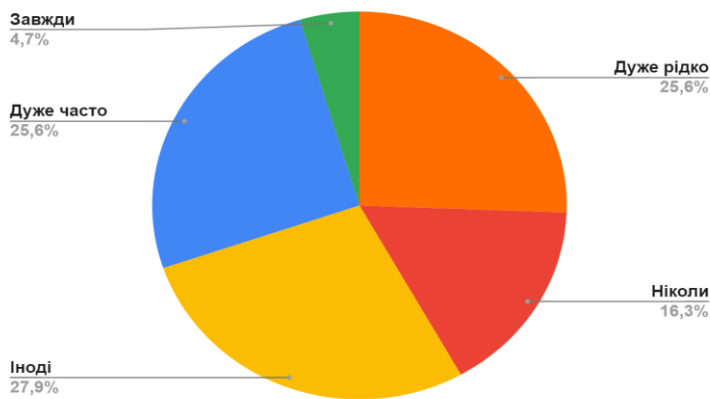

Рис. 2.2.13. Показники за відповідями на запитання «Чи буває так, що вам важливо відчувати, що ви належите до своєї ровесницької групи?».

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Чи буває так, що вам важливо відчувати, що ви належите до своєї ровесницької групи?». Можемо побачити, що найпопулярнішою відповіддю є «Іноді», у 27.9% респондентів. Окрім цього, відповіли «Дуже рідко» та «Дуже часто» по 25.6% опитаних. Проте, «Ніколи» відповіли 16.3% респондентів, коли «Завжди» людей 4.7%.

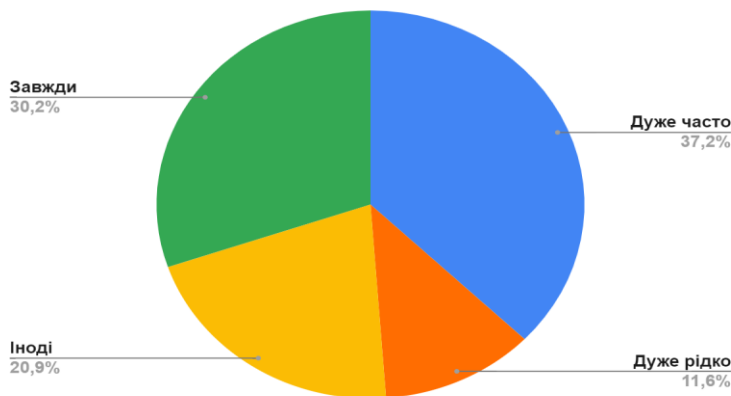

Рис. 2.2.14. Показники за відповідями на запитання «Чи відчуваєте ви, що ваші друзі підтримують вашу участь у різних соціальних групах та активностях?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Чи відчуваєте ви, що ваші друзі підтримують вашу участь у різних соціальних групах та активностях?». Можемо побачити, що найпопулярнішою відповіддю на питання була «Дуже часто», у 37.2% респондентів. Окрім цього, друга за популярністю «Завжди», у 30.2% опитаних. Також можемо побачити, що 20.9% респондентів відповіли «Іноді», коли 11.6% відповіли дуже рідко.

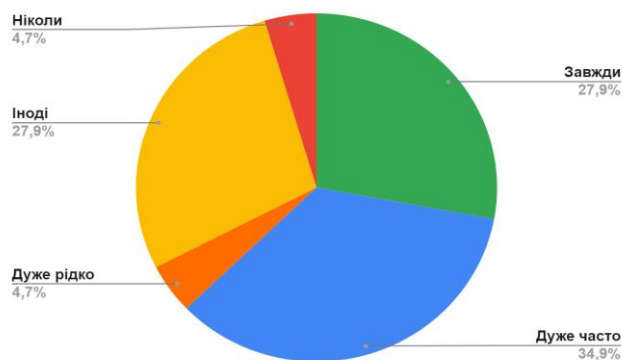

Рис. 2.2.15. Показники за відповідями на запитання «Чи допомагають ваші друзі вам краще розуміти різні точки зору та культурні відмінності?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Чи відчуваєте ви, що ваші друзі підтримують вашу участь у різних соціальних групах та активностях?». Можемо побачити, що найпопулярнішими відповідями були «Дуже часто» та «Завжди, у 34.9% та 27.9% опитаних відповідно. Окрім цього, «Іноді» відповіли 27.9% респондентів. Проте, «Дуже рідко» та «Ніколи» відповіли по 4.7% опитаних.

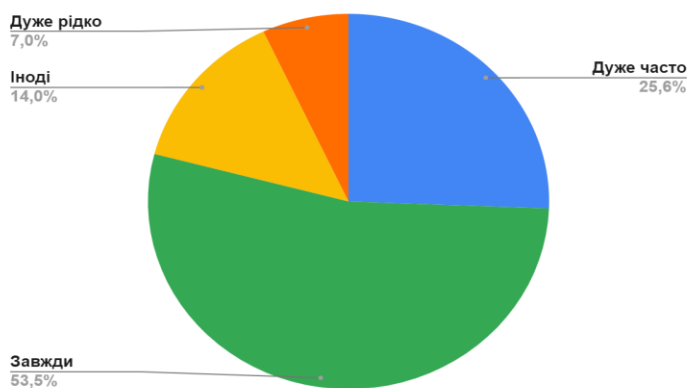

Рис. 2.2.16. Показники за відповідями на запитання «Наскільки часто ви користуєтесь ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо) для отримання інформації про світ навколо?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Наскільки часто ви користуєтеся ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо) для отримання інформації про світ навколо?». Можемо побачити, що більше половини респондентів відповіли «Завжди», а саме 53.5%. Окрім цього, «Дуже часто» відповіли 25.6% опитаних. Проте «Іноді» та «Дуже рідко» вказали всього 14% та 7% респондентів відповідно.

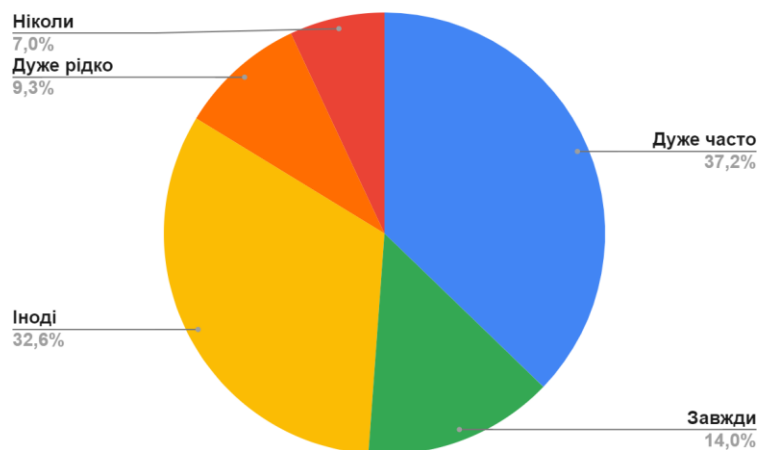

Рис. 2.2.17. Показники за відповідями на запитання «Як ви оцінюєте, як часто ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо) впливають на ваші погляди на соціальні питання?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Як ви оцінюєте, як часто ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо) впливають на ваші погляди на соціальні питання?». Можемо побачити, що найпопулярнішими відповідями були «Дуже часто» та «Іноді», у 37.2% та 32.6% опитаних відповідно. Також варто зазначити, що «Завжди» відповіли 14% респондентів. Проте 9.3% та 7% опитаних відповіли «Дуже рідко» та «Ніколи» відповідно.

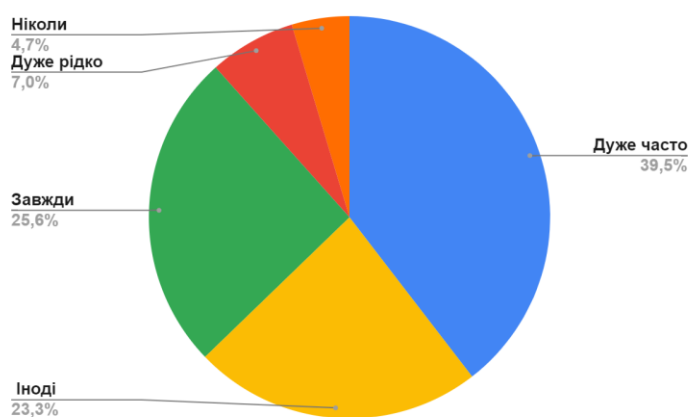

Рис. 2.2.18. Показники за відповідями на запитання «Чи допомагає вам інформація з ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо) краще розуміти сучасні соціальні проблеми?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Чи допомагає вам інформація з ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо) краще розуміти сучасні соціальні проблеми?». Можемо побачити, що найпопулярнішою відповіддю була «Дуже часто», у 39.5% респондентів. Окрім цього відповіді «Завжди» та «Іноді» обрали 25.6% та 23.3% опитаних відповідно. Проте «Дуже рідко» обрали 7% респондентів, коли 4.7% - «Ніколи».

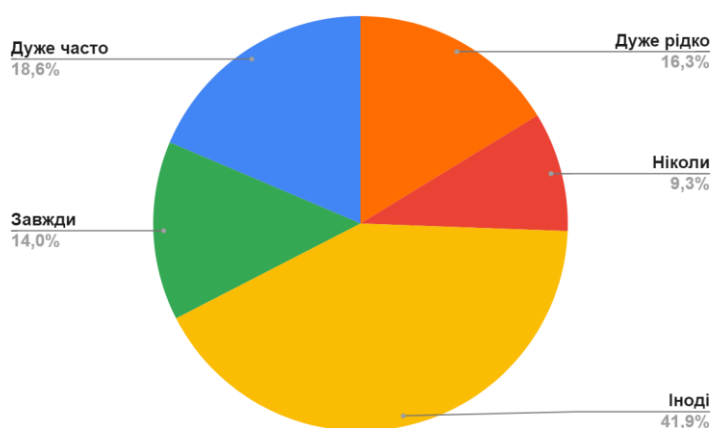

Рис. 2.2.19. Показники за відповідями на запитання «Наскільки ви відчуваєте, що ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо) допомагають вам розвивати критичне мислення та аналітичні здібності?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Наскільки ви відчуваєте, що ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо) допомагають вам розвивати критичне мислення та аналітичні здібності?». Можемо побачити, що 41.9% опитаних відповіли «Іноді». Також 18.6% та 16.3% респондентів вказали «Дуже часто» та «Дуже рідко відповідно. Проте «Завжди» відповіли 14% опитаних, коли «Ніколи» - 9.3%.

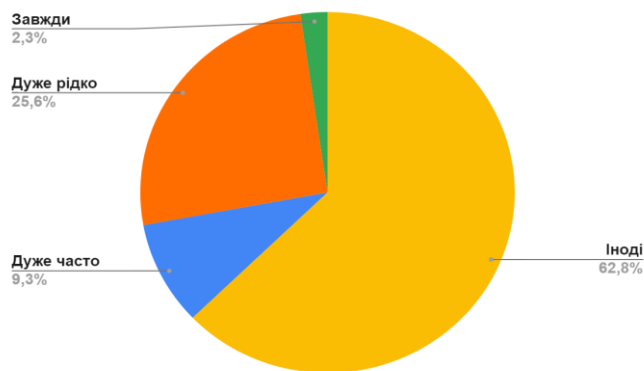

Рис. 2.2.20. Показники за відповідями на запитання «На вашу думку, як часто інформація, яку ви отримуєте через ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо), є об'єктивною та достовірною?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «На вашу думку, як часто інформація, яку ви отримуєте через ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо), є об'єктивною та достовірною?». Можемо побачити, що більшість респондентів відповіли «Іноді», а саме 62.8%. Окрім цього «Дуже часто» вказали 9.3% опитаних, коли 25.6% - «Дуже рідко». Проте «Завжди» відповіли всього 2.3%. На запитання «Як ви оцінюєте вплив ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо) на формування вашої особистості?» ми отримали такі відповіді:

- ЗМІ допомагають бути в курсі подій, тому позитивно в плані актуальності інформації;
- Соціальні мережі дуже вплинули, ЗМІ в традиційному значенні - ні;
- ніяк;
- Сильний вплив;
- Нормально;

- не впливає;
- За 10 бальною шкалою на 0;
- Не дуже високий вплив;
- Нормально;
- Воно впливає на мене, але не сильно;
- Ну колись добре колись не дуже добре;
- Досить сильне;
- нейтрально ;
- Не як;
- Розвиток критичного мислення, освіта, зацікавленість у тому, що відбувається в країні та світі;
- Оцінюю по своєму добре але і негативно теж(об'єктивно);
- 100%;
- Навіть не знаю якщо чесно;
- вплив ЗМІ на мене 40%;
- Хороший вплив;
- 6-10;
- ніяк;
- Вона ніяк не формує мою особистість;
- Має великий вплив;
- Це однозначно вплинуло на мене, адже це був момент соціалізації, тим більше у часи локдауну, все що я могла це сидіти і читати що пишуть в змі, але це не стало основою моєї особистості, усі важливі думки сформувалися завдяки багатьом іншим факторам;
- Значний вплив;
- Вплив не суттєвий і скоріше негативний;
- 2;
- Не дуже розумію як відповідати. Сильний вплив спричинив, особливо, коли я була ще молодше (в позитивну сторону);
- Я не уявляю свого життя без них;

- Сильно;
- не впливає;
- Дуже великий в великому аспекті особистості але формування давали ще і друзі навколо;
- Позитивно;
- Іноді мені цікаво, якою б я була, якби не бачила усе, що відбувається у світі;
- Більш-менш;
- Дуже впливає, бо більша кількість інформації саме звідти, формується власна думка основуючись на медіа та дізнається думка іншої людини також з медіа;
- не сказала б , що ЗМІ впливають на формування моєї особистості;
- Вона не впливає;
- Не можу сказати точно бо в інтернет просторі багато діз-інформації;
- Я більше просто дізнаюсь інформацію, але якщо хочу переконатись в цій інформації, то шукаю достовірніші джерела;
- Нейтрально;
- 2/10, майже не впливає;

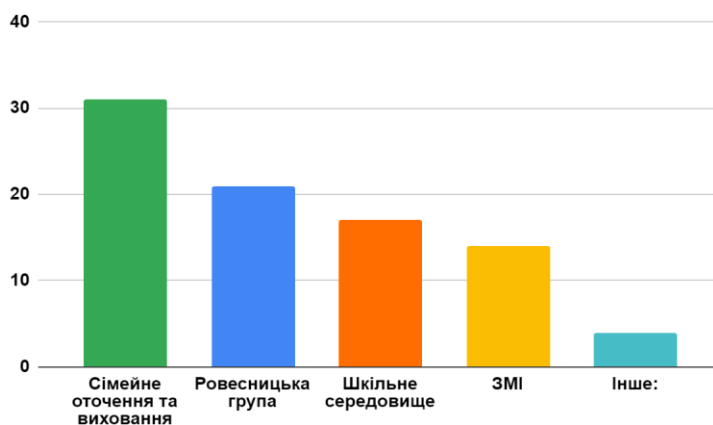

Рис. 2.2.21. Показники за відповідями на запитання «Як ви вважаєте, що найбільше вплинуло на ваш рівень соціалізації?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Як ви вважаєте, що найбільше вплинуло на ваш рівень соціалізації?». В питанні можна було вибрати декілька відповідей. Можемо побачити, що найбільш вказаним варіантом було «Сімейне оточення та виховання» а саме у 31 особи. Другим за популярністю варіантом була

«Ровесницька група», у 21 респондента, коли «Шкільне середовище обрали» 17 опитаних. Також варто зазначити, що ЗМІ обрали 14 осіб. Окрім цього варіант «Інше» вказали 4 людини.

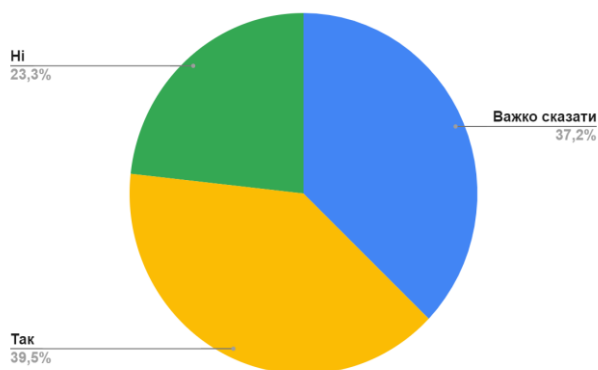

Рис. 2.2.22 Показники за відповідями на запитання «Чи вплинула війна на ваш рівень соціалізації?»

Подана діаграма презентує відповіді на питання «Чи вплинула війна на ваш рівень соціалізації?». Можемо побачити, що відповідь «Так» обрали 39.5% респондентів, коли «Ні» - 23.3%. Окрім цього, «Важко сказати» обрали 37.2%.

На питання «Як саме, на вашу думку, війна вплинула на ваш рівень соціалізації?» ми отримали такі відповіді:

- Люди яких я зустрічаю, стали відкритішими та більш чуйними
- Стало більше знайомих зі спільними цінностями; люди, з відмінними цінностями – «відпали»
- ніяк
- Люди стали не такі відкриті у спілкуванні
- Никак
- важко відповісти
- Довелося звикати та швидко адаптуватися до нових умов в іншій країні.
- Сильно не вплинула
- Більше спілкуюсь з іншими людьми
- Як потрібно відноситися до людей

- Ну сумно стає коли бачиш що робиться на війні
- Я ще менше стала спілкуватися з іншими
- змінилось оточення та ставлення
- -
- У вигляді гіперкомпенсації спілкування через відсутність особистісної комунікації поза соціальними мережами протягом року.
- Стало важче
- Важко пояснити
- Я забула як з дому виходити
- ніяк
- Не можу точно сказати
- важко відповісти
- не знаю □
- -
- Розвинула та показала нагальність на важливість соціалізації
- Не скажу що саме в моїй особистості щось змінилось, я як була відкритою до всіх і всього, так і залишилась, але не з усіма так, багато інших людей безповоротно змінилися, тож вилаштувати з усіма комфортні зв'язки не завжди можливо, але це мені ніяк не заважає, я вважаю себе сформованою особистістю зі своїм місцем в суспільстві
- Негативно
- Рівень соціалізації не змінився
- Рівень став вище
- Майже ніяк, складно відслідкувати, бо я якраз була в процесі зміни оточення. До того ж, я не надто соціальна людина
- Я стала більш замкнутою та інтровертом
- Не вплинула
- важко сказати
- Ніяк, але стало ваще знаходити однодумців і цікавих людей
- Саморозвиток

- Війна продовжила необхідність дистанційного навчання, що обмежує спілкування у навчальному середовищі.
- Війна підвищує тривожність, що в будь який момент близька тобі людина може померти чи постраждати. Навіть якщо вона не відповідає 10 хвилин на повідомлення, мозок уже уявляє найгірше. Це змушує зосередитись на найближчому колі людей, вже близьких, і заважає відкриватись новим людям.
- А ще знайомство з новими людьми породжує питання «на чийй вони стороні?», тому що боїшся зблизитись з ватою чи руснею поганою
- Важко сказати
- Зміна місцепроживання, роботи на онлайн роботу, друзі закордоном
- Не скажу, що війна вплинула рівень соціалізації, все залишилось, як і раніше
- Ніяк
- Негативно
- Після карантину мені було складно знайомитись з новими людьми, так довго ми сиділи вдома. Але війна показала, що може не залишитись часу для того, щоб шукати нові знайомства, тому зараз я роблю це сміливіше)
- Ніяк

**Результати за Багаторівневим особистісним опитувальником «Адаптивність»
А. Г. Маклакова та С. В. Черм'яніна.**

Рис. 2.2.23. Розподіл результатів за шкалою «достовірність»

Як ми можемо бачити, у всіх респондентів сума балів за даною шкалою менше 10, а максимальна 5. Отже відповіді всіх 43 підлітків слід вважати достовірними.

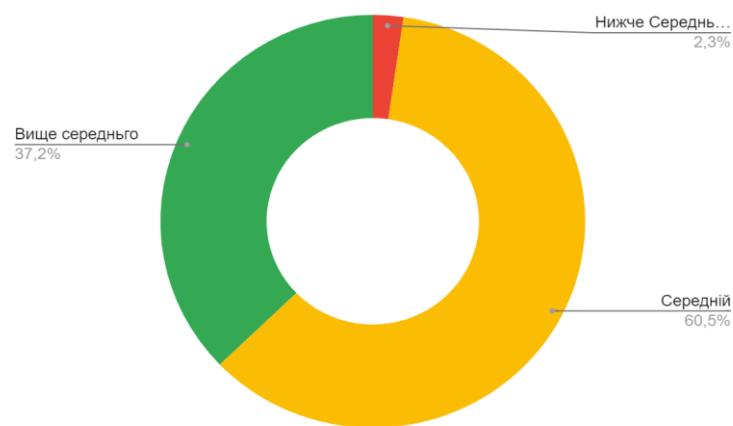

Рис. 2.2.24. Розподіл результатів за шкалою «нервово-психічна стійкість»

Подана діаграма відображає частку респондентів з конкретним рівнем розвитку якості «нервово-психічна стійкість», а саме нижче середнього, середній та вище середнього. Ми можемо бачити, що більшість опитаних мають середній рівень розвитку даної якості, а саме 60.5% респондентів, це означає що вони можуть адаптуватися до змін і нових обставин, але цей процес може зайняти деякий час. Їм властива певна гнучкість у поведінці та мисленні, хоча іноді вони можуть потребувати підтримки для успішного переходу до нових умов. Люди з середнім рівнем стійкості здатні контролювати свої емоції, хоча в певних ситуаціях можуть виникати періоди емоційної нестабільності. Вони зазвичай можуть стримувати гнів, роздратування або страх, але іноді можуть відчувати труднощі в управлінні цими емоціями під сильним стресом. Вони можуть підтримувати здорові соціальні відносини та мають помірний рівень соціальної підтримки. Їх фізичний стан зазвичай знаходиться на середньому рівні; вони можуть відчувати епізодичні проблеми зі здоров'ям під впливом стресу, але не зазвичай мають хронічних або важких порушень, пов'язаних зі стресом.

Окрім цього, ми можемо побачити, що у 37.2% респондентів Рівень розвитку якості «Нервово-психічна стійкість» знаходиться на рівні вище середнього. Вони характеризуються значною здатністю справлятися зі стресами, зберігати спокій у

складних ситуаціях та підтримувати емоційну рівновагу. Вони зазвичай швидко і ефективно пристосовуються до нових або несподіваних обставин. Їм значно легше змінювати свої звички та підходи відповідно до змін у середовищі. Вони мають добру здатність до самоконтролю і саморегуляції, що дозволяє їм підтримувати ефективну діяльність навіть під тиском. Їм здебільшого легко встановлювати нові контакти та підтримувати гармонійні відносини з іншими та зазвичай активно дбають про своє здоров'я, займаються спортом, дотримуються здорового способу життя та харчування.

Окрім цього, можемо побачити 2.3% респондентів, у яких рівень розвитку якості «Нервово-психічна стійкість» знаходиться на рівні нижче середнього. Вони зазвичай повільно пристосовуються до нових або несподіваних обставин, часто відчуваючи значний дискомфорт при будь-яких змінах. Їм важче контролювати свої емоції, що частіше призводить до частих емоційних зривів. Вони можуть мати труднощі з підтриманням самоконтролю і саморегуляції, що може призводити до непродуктивної поведінки під тиском. Вони часто відчувають високу вразливість до стресових ситуацій та довго відновлюються після них [11, 39].

Таблиця 2.2.1.

Розподіл результатів за шкалою «нервово-психічна стійкість»

Рівень розвитку якості «Нервово-психічна стійкість»	Нижче Середнього	Середній	Вище середнього
Кількість	1	26	16

Подана таблиця відображає кількісний розподіл опитаних студентів за результатами рівня розвитку якості «Нервово-психічна стійкість». Як ми можемо бачити, середній рівень мають 26 людей, коли рівень вище середнього 16 осіб, проте рівень нижче середнього всього 1.

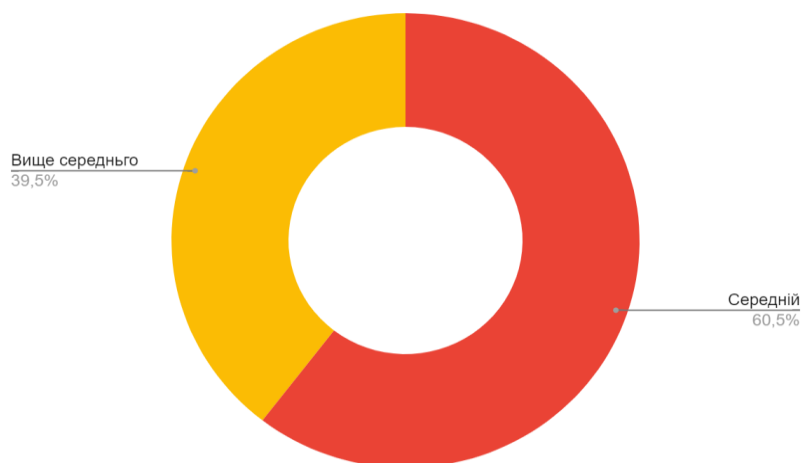

Рис. 2.2.25. Розподіл результатів за шкалою «комунікативні здібності»

Подана діаграма відображає частку респондентів з конкретним рівнем розвитку якості «комунікативні здібності», а саме середній та вище середнього. Ми можемо бачити, що більшість опитаних мають середній рівень розвитку даної якості, а саме 60.5% респондентів, це означає, що вони здатні встановлювати контакт з новими людьми, хоча можуть потребувати певного часу для цього. Іноді можуть відволікатися або не повністю розуміти нюанси сказаного, але загалом здатні підтримувати змістовну розмову. Вони здатні надавати конструктивний зворотний зв'язок, але іноді можуть соромитися висловлювати критику або занадто м'яко формулювати її. Також приймають зворотний зв'язок від інших, хоча іноді можуть захищатися або сприймати його особисто. Вони можуть чітко формулювати свої думки, але іноді можуть відчувати труднощі з підбором слів або висловлюванням складних ідей. Вони здатні брати участь у переговорах та досягати компромісів, хоча можуть відчувати труднощі в більш складних або конфліктних ситуаціях.

Окрім цього, ми можемо побачити, що у 39.5% опитаних рівень комунікативних здібностей вище середнього. Вони легше встановлюють контакт з новими людьми, швидше знаходять спільну мову та знімають напругу у спілкуванні. Вони можуть чітко і логічно формулювати свої думки, роблячи свої повідомлення зрозумілими та переконливими. Вони вміють надавати конструктивний зворотний зв'язок, роблячи це тактовно та делікатно. Ці люди часто уважно слухають співрозмовника, виявляючи щирий інтерес до його думок та почуттів. Вони зазвичай добре розуміють соціальні

норми та правила поведінки, адаптуються до різних соціальних контекстів [17, 19, 54].

Таблиця 2.2.2.

Розподіл результатів за шкалою «комунікативні здібності»

Рівень розвитку якості «комунікативні здібності»	Нижче Середнього	Середній	Вище середнього
К-сть	0	26	17

Подана таблиця відображає кількісний розподіл опитаних студентів за результатами рівня розвитку якості «комунікативні здібності». Як ми можемо бачити, середній рівень мають 26 людини, коли рівень вище середнього 17 осіб.

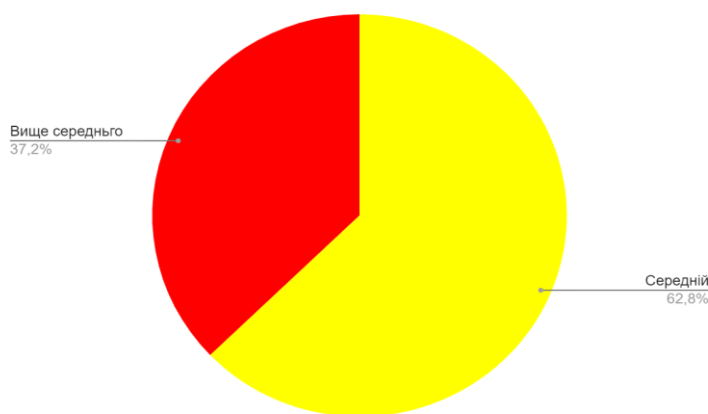

Рис. 2.2.26. Розподіл результатів за шкалою «моральна нормативність»

Подана діаграма відображає частку респондентів з конкретним рівнем розвитку якості «моральна нормативність», а саме середній та вище середнього. Ми можемо бачити, що більшість опитаних мають середній рівень розвитку даної якості, а саме 62.8%. Їхня поведінка зазвичай відповідає очікуванням суспільства, але в окремих ситуаціях можуть допускати порушення, особливо якщо це приносить їм певну вигоду або знижує ризики. Вони мають чіткі уявлення про добро і зло, правильне і

неправильне, проте їхні моральні переконання можуть бути менш стійкими порівняно з людьми з високим рівнем моральної нормативності. Вони намагаються бути чесними та справедливими, але можуть допускати компроміси заради досягнення певних цілей. Вони розуміють важливість відповідальності за свої вчинки і, як правило, готові нести її, але можуть уникати відповідальності в складних або неприємних ситуаціях. Вони проявляють повагу та турботу до інших, але іноді можуть бути егоїстичними або байдужими, якщо це не зачіпає їхні особисті інтереси.

Окрім цього, можемо побачити 37.2% людей з рівнем розвитку «моральної нормативності» вище середнього. Вони мають чітко сформовані уявлення про добро і зло, правильне і неправильне, і ці переконання зазвичай стійко керують їхньою поведінкою. Вони майже завжди дотримуються законів, соціальних норм і правил, розуміючи їхню важливість для гармонійного співіснування в суспільстві. Їхня чесність не залежить від вигоди або ситуації, вони не схильні до обману або маніпуляцій. Вони готові нести відповідальність за свої вчинки і рішення, навіть якщо це вимагає значних зусиль або жертв. Їхня моральна стійкість допомагає їм чинити опір спокусам і залишатися вірними своїм принципам у будь-яких обставинах [33].

Таблиця 2.2.3.

Розподіл результатів за шкалою «моральна нормативність»

Рівень розвитку якості «моральна нормативність»	Нижче Середнього	Середн ій	Вище середнього
К-сть	0	27	16

Подана таблиця відображає кількісний розподіл опитаних за результатами рівня розвитку якості «моральна нормативність». Як ми можемо бачити, середній рівень мають 27 людей, коли рівень вище середнього 16 осіб.

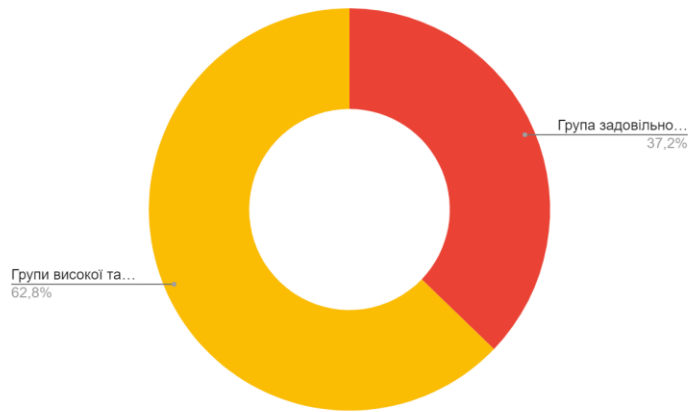

Рис. 2.2.27. Розподіл результатів за шкалою «Особистісно-адаптивний потенціал»

Подана діаграма відображає частку респондентів з конкретним рівнем розвитку особистісно адаптивного потенціалу, звернімо увагу на групу задовільної адаптації, на яку припадає 37.2%. Вони здатні адаптуватися до змін у середовищі та нових вимог, хоча цей процес може займати більше часу і вимагати додаткових зусиль. Вони намагаються знаходити рішення в ситуаціях невизначеності та непередбачуваних обставинах. Вони зазвичай добре вписуються в колективи та соціальні групи, але можуть потребувати певного часу для встановлення глибоких зв'язків. Вони вміють налагоджувати і підтримувати соціальні контакти, хоча іноді можуть відчувати труднощі у взаємодії з новими або складними людьми.

Також можемо побачити, що більша частка припадає на групу високої та нормальної адаптації, а саме 62.8%. Вони легко адаптуються до нових умов і змінюючихся обставин, швидко змінюють свої підходи та стратегії відповідно до потреб ситуації. Вміють налагоджувати взаємодію з різними людьми та адаптуватися до різних соціальних контекстів. Легко входять у нові соціальні групи і будують взаємні стосунки. Ефективно справляються зі стресом та використовують різні стратегії для його управління. Зберігають високий рівень продуктивності та емоційного благополуччя під час навантажених періодів [21, 50].

Розподіл результатів за шкалою «особистісно-адаптивний потенціал»

Особистісно-адаптивний потенціал	Група низької адаптації	Група задовільної адаптації	Групи високої та нормальної адаптації
К-сть	0	16	27

Подана таблиця відображає кількісний розподіл опитаних студентів за результатами рівня розвитку особистісно адаптивного потенціалу. Як ми можемо бачити, в групу задовільної адаптації входять 16 людей, коли в групі високої та нормальної адаптації вище середнього 27 осіб. Ну і в групі низької адаптації людей немає.

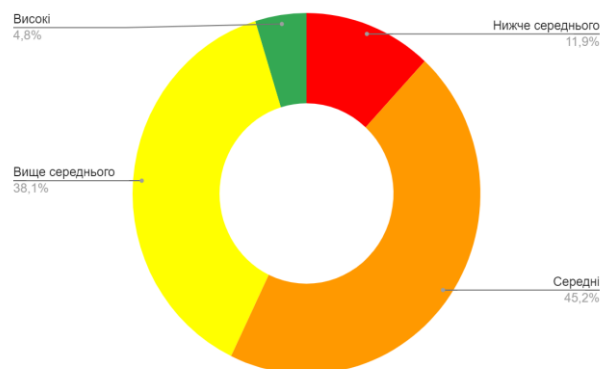
Результати за Тестом Гілфорда «Соціальний інтелект»

Рис. 2.2.28. Розподіл результатів за «Субтестом 1, Історії із завершенням»

Подана діаграма відображає частку респондентів за субтестом 1, який відображає рівень вміння передбачати наслідки поведінки. Ми можемо побачити, що найбільша частка припадає на середній рівень цього вміння, а саме 45.2%. Їх прогнози можуть бути неповними або неточними, особливо якщо вони мають справу з людьми, які поведуться нестандартно. Такі люди здатні формувати стратегії своєї поведінки, але не завжди враховують всі можливі сценарії. Окрім цього, друга за величиною частка - люди з рівнем вміння передбачати наслідки поведінки вище середнього, а саме 38.1%. Люди з оцінками вище середнього за цим

субтестом демонструють високу здатність передбачати наслідки поведінки. Вони здатні точно спрогнозувати подальші дії інших, ґрунтуючись на глибокому аналізі реальних ситуацій взаємодії, будь то сімейні, ділові чи дружні стосунки. Вони враховують відчуття, думки та наміри учасників комунікації, що дозволяє їм передбачати події з високою точністю. Такі люди відзначаються вмінням ефективно планувати та реалізовувати стратегії своєї поведінки, спрямовані на досягнення поставлених цілей.

Також, можемо помітити що особ з рівнем нижче середнього 11.9%. Ці люди погано розуміють зв'язок між поведінкою та її наслідками. Вони часто роблять помилки, включаючи протиправні дії, і можуть опинитися в конфліктних або небезпечних ситуаціях через неправильне уявлення про результати своїх дій або вчинків інших. Вони слабо орієнтуються в загальноприйнятих нормах і правилах поведінки.

Більш того, респондентів з високим рівнем всього 4.8%. Люди з високими оцінками по субтесту вміють передбачати наслідки поведінки. Вони здатні прогнозувати подальші дії інших на основі аналізу реальних ситуацій спілкування (сімейного, ділового, дружнього), передбачати події, враховуючи відчуття, думки та наміри учасників комунікації. Їх прогнози можуть бути помилковими, якщо вони зіткнулися з людьми, які поведуться найнесподіванішим і нетиповим чином. Такі люди вміють чітко вибудовувати стратегію своєї поведінки для досягнення поставленої мети. Успішне виконання субтесту вимагає здатності орієнтуватися в невербальних реакціях учасників взаємодії та знання нормативних моделей і правил, що регулюють поведінку людей [28, 31, 53].

Таблиця 2.2.5.

Розподіл результатів за «Субтестом 1. Історії із завершенням»

Субтест 1 Історії із завершенням	Нижче середнього	Середні	Вище середнього	Високі
К-сть	5	19	17	2

Подана таблиця відображає кількісний розподіл опитаних студентів за результатами рівня вміння передбачати наслідки поведінки, а саме нижче середнього - 5 осіб, середнім - 19 респондентів, вище середнього - 17 опитаних та високим, де всього 2 людини.

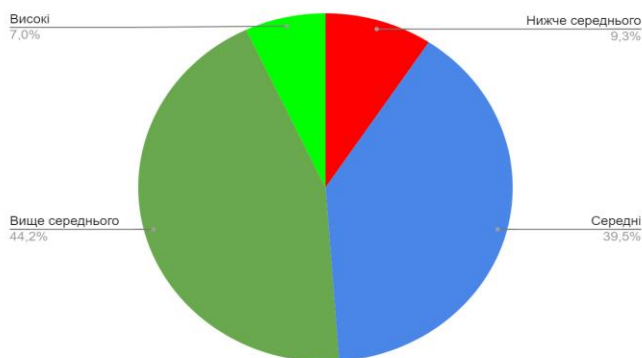

Рис. 2.2.29. Розподіл результатів за «Субтестом 2, Групи експресії»

Подана діаграма відображає частку респондентів за субтестом 2, який відображає рівень уміння правильно оцінювати стани, відчуття, наміри людей по їх невербальних проявах, міміці, позах, жестах.

Ми можемо побачити, що найбільша частка припадає на рівень вище середнього, а саме 44.2%. Вони приділяють значну увагу невербальним реакціям і часто надають їм велике значення в процесі спілкування. Чутливість до невербальної експресії дозволяє їм краще розуміти інших. Здатність читати невербальні сигнали і порівнювати їх з вербальними допомагає їм робити більш точні інтуїтивні висновки.

Також можемо звернути увагу, що друга за величиною частка - людей з середнім рівнем, а саме 39.5%. Люди із середніми оцінками по субтесту здатні помірно добре оцінювати стани, відчуття та наміри інших на основі невербальних проявів. Ці люди вміють враховувати невербальні аспекти спілкування, але покладаються на них у меншій мірі, ніж на вербальну інформацію. У розмовах вони можуть часом пропустити або неправильно інтерпретувати деякі невербальні сигнали, що може впливати на загальне розуміння.

Можемо звернути увагу, що відсоток респондентів з високим рівнем, всього 7%. Ці люди, ймовірно, надають велике значення невербальному спілкуванню і звертають багато уваги на невербальні реакції учасників комунікації. Чутливість до невербальної експресії значно посилює їх здатність розуміти інших. Здатність читати невербальні сигнали інших, усвідомлювати їх і порівнювати з вербальними, на думку А. Піза, є основою «шостого відчуття» – інтуїції.[37] Окрім цього, частка респондентів з рівнем нижче середнього 9.3%. Люди з низькими оцінками по субтесту погано володіють мовою рухів тіла, поглядів і жестів. У спілкуванні такі люди більше орієнтуються на вербальний зміст повідомлень. Вони можуть помилятися в розумінні сенсу слів співрозмовника, оскільки не враховують (або неправильно враховують) супроводжуючи їх невербальні реакції [37].

Таблиця 2.2.6.

Розподіл результатів за «Субтестом 2. Групи експресії»

Субтест 2 Групи експресії	Нижче середнього	Середні	Вище середнього	Високі
К-сть	4	17	19	3

Подана таблиця відображає кількісний розподіл опитаних студентів за результатами рівня правильно оцінювати стани, відчуття, наміри людей по їх невербальних проявах, а саме нижче середнього - 4 осіб, середнім - 17 респондентів, вище середнього - 19 опитаних та високим, де всього 3 людини.

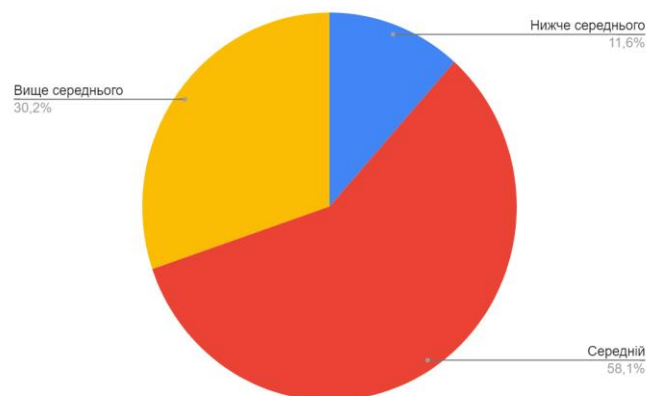

Рис. 2.2.30. Розподіл результатів за «Субтестом 3, Вербальна експресія»

Подана діаграма відображає частку респондентів за субтестом 3, який відображає рівень навички чутливості до вербальної експресії. Ми можемо побачити, що найбільша частка припадає на середній рівень, а саме 58.1% опитаних. Люди із середніми оцінками по субтесту демонструють помірну здатність розуміти характер і відтінки людських взаємин. Вони здатні у більшості випадків правильно тлумачити вербальні повідомлення у відповідному контексті і взаєминах. Такі люди зазвичай можуть знайти підходящий тон спілкування. Вони зазвичай добре справляються з більшістю комунікативних завдань, але можуть відчувати труднощі у складних чи неоднозначних взаєминах.

Помітно, що друга за величиною частка - вище середнього з 30.2% респондентів. Люди з оцінками вище середнього добре розпізнають характер і відтінки людських взаємин, що дозволяє їм ефективно і правильно тлумачити вербальні повідомлення в різних контекстах. Вони здатні легко адаптувати тон спілкування до ситуації і співрозмовника, демонструючи високу ролеву пластичність. Їх комунікативні навички дозволяють їм створювати і підтримувати позитивні взаємини, навіть у складних або незвичайних ситуаціях.

Окрім цього, найменша частка - нижче середнього має 11.6% опитаних. Люди з такими оцінками по субтесту значно гірше розпізнають різні значення, які можуть мати ті самі вербальні повідомлення в залежності від характеру взаємин людей і контексту спілкування. Вони часто говорять недоречно і помиляються в інтерпретації слів співрозмовника. Такі люди можуть мати труднощі з адаптацією тону спілкування до конкретної ситуації і співрозмовника, що часто призводить до непорозумінь і комунікативних бар'єрів [34, 52].

Таблиця 2.2.7.

Розподіл результатів за «Субтестом 3. Вербальна експресія»

Субтест 3, Вербальна експресія	Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Високий
К-сть	5	25	13	0

Подана таблиця відображає кількісний розподіл опитаних студентів за результатами рівня навички чутливості до вербальної експресії, а саме нижче середнього - 5 осіб, середнім - 25 респондентів, вище середнього - 13 опитаних, проте людей з високим рівнем немає.

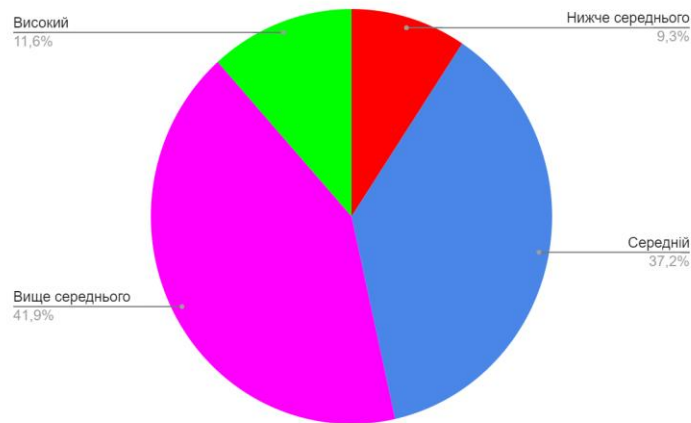

Рис. 2.2.31. Розподіл результатів за «Субтестом 4, Історії з доповненням»

Подана діаграма відображає частку респондентів за субтестом 4, який відображає рівень здатності аналізувати ситуації міжособової взаємодії. Ми можемо побачити, що найбільша частка припадає на рівень вище середнього - 41.9% респондентів. Вони добре аналізують складні взаємодії, розуміють логіку їх розвитку і можуть передбачати зміни сенсу ситуації при зміні учасників. Завдяки своїм логічним висновкам, вони здатні заповнювати інформаційні прогалини та прогнозувати поведінку людей з великою точністю. Наприклад, вони можуть успішно передбачати розвиток подій у ділових, сімейних та дружніх взаєминах.

Добре помітно, що друга за величиною частка - середня, з 37.2% опитаних. Вони можуть аналізувати взаємодії між людьми і зрозуміти основну логіку їх розвитку, хоча можуть мати труднощі в розпізнаванні тонких змін ситуації при зміні учасників. Такі люди здатні заповнювати прогалини в інформації і прогнозувати подальшу поведінку людей, але можуть помилятися у складних або неоднозначних ситуаціях. Їх вміння орієнтуватися у невербальних сигналах і знання норм поведінки в суспільстві дозволяють їм досить добре адаптуватися до різних видів взаємин.

Окрім цього, високий рівень мають 11.6% опитаних. Вони вміють аналізувати складні взаємодії між людьми, розуміють логіку їх розвитку та відчувають зміни сенсу ситуації при залученні нових учасників. Завдяки логічним висновкам, вони можуть заповнити прогалини в інформації, передбачити подальшу поведінку людей та знайти причини певних дій. Наприклад, ці навички можуть допомогти слідчому скласти цілісну картину злочину на основі неповних даних. Успішне виконання субтесту вимагає здатності адекватно відображати цілі, наміри та потреби учасників комунікації, а також прогнозувати наслідки їхньої поведінки.

Також варто зазначити, що рівень нижче середнього мають 9.3% респондентів. Люди з такими оцінками по субтесту мають труднощі в аналізі міжособистісних взаємодій і, як наслідок, погано адаптуються до різних видів взаємин між людьми (сімейних, ділових, дружніх тощо). Вони не здатні належним чином розпізнавати структуру ситуацій та передбачати поведінку інших. Через це вони можуть часто робити помилки у взаємодії з іншими, що може призводити до непорозумінь та конфліктів [34, 52].

Таблиця 2.2.8.

Розподіл результатів за «Субтестом 4.Історії з доповненням»

Субтест 4 Історії з доповненням	Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Високий
К-сть	4	16	18	5

Подана таблиця відображає кількісний розподіл опитаних студентів за результатами рівня здатності аналізувати ситуації міжособової взаємодії, а саме нижче середнього - 4 особи, середнім - 16 респондентів, вище середнього - 18 опитаних та 5 осіб з високим рівнем даної навички.

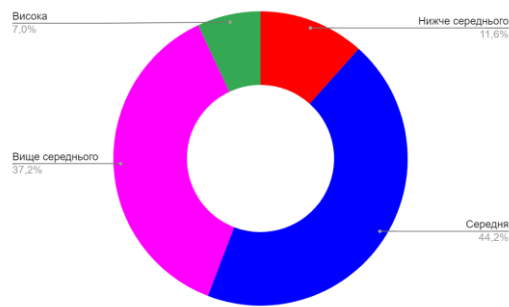

Рис. 2.2.32. Розподіл результатів за рівнем соціального інтелекту

Після підсумовування балів з кожного субтесту виходить композитна оцінка, яка відображає загальний рівень розвитку соціального інтелекту.

Подана діаграма відображає розподіл результатів за рівнем соціального інтелекту. Ми можемо побачити, що переважає середній рівень соціального інтелекту, який мають 44.2% респондентів. Особи із середнім рівнем соціального інтелекту мають достатню здатність до розуміння і управління міжособистісними взаєминами. Вони можуть розпізнавати основні емоції і наміри інших людей, але можуть мати труднощі у визначенні складніших або прихованих мотивів. Такі люди здатні ефективно спілкуватися в більшості стандартних ситуацій, але можуть відчувати труднощі у вирішенні конфліктів або адаптації до нетипових соціальних середовищ. Їм часто потрібно більше часу на розуміння міжособистісних взаємин і вони можуть не завжди адекватно реагувати на невербальні сигнали.

Окрім цього, ми можемо помітити, що друга за величиною частка з рівнем вище середнього, що мають 37.2% опитаних. Люди з рівнем соціального інтелекту вище середнього здатні добре розуміти і керувати соціальними взаєминами. Вони мають розвинену здатність розпізнавати емоції і наміри інших людей на основі як вербальних, так і невербальних сигналів. Такі особи добре справляються з аналізом міжособистісних ситуацій, можуть ефективно комунікувати і вміють уникати або успішно вирішувати конфлікти. Їхні навички у соціальній взаємодії дозволяють їм бути успішними у командній роботі, створювати та підтримувати позитивні взаємини.

Також варто зазначити, що рівень нижче середнього мають 11.6% респондентів. Люди з рівнем соціального інтелекту нижче середнього мають значні труднощі у

розумінні і управлінні міжособистісними взаєминами. Вони можуть погано інтерпретувати вербальні і невербальні сигнали, часто неправильно розуміти емоції та наміри інших людей. Такі особи можуть бути не здатні ефективно комунікувати та схильні до частих конфліктів через невміння правильно інтерпретувати соціальні ситуації. Їм важко адаптуватися до змін у соціальному середовищі, вони можуть мати обмежену здатність до емпатії та важко знаходять спільну мову з оточуючими. Це може призводити до проблем у побудові і підтримці тривалих взаємин.

Високий рівень соціального інтелекту мають всього 7% осіб. Люди з високим рівнем соціального інтелекту демонструють виняткову здатність до розуміння і управління міжособистісними взаєминами. Вони вміють точно інтерпретувати вербальні та невербальні сигнали, розуміють приховані мотиви та емоції інших людей, і можуть передбачити поведінку співрозмовників в різних ситуаціях. Такі особи здатні ефективно керувати своїми соціальними взаємодіями, знаходити підхід до різних людей і ситуацій, а також вирішувати конфлікти конструктивно. Їхній високий рівень емпатії дозволяє встановлювати глибокі та тривалі зв'язки з оточуючими, а також успішно адаптуватися до різних соціальних середовищ [35, 44].

Таблиця 2.2.9.

Розподіл результатів за рівнем соціального інтелекту

Соціальний інтелект	Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Високий
К-сть	5	19	16	3

Подана таблиця відображає кількісний розподіл опитаних студентів за рівнем соціального інтелекту, а саме: нижче середнього - 5 осіб, середнім - 19 респондентів, вище середнього - 16 опитаних та 3 особи з високим рівнем соціального інтелекту.

2.2.4 Результати за опитувальником «Ваш життєвий оптимізм» В. А. Семиченко.

Після підсумовування балів з кожної шкали виходить загальна оцінка, яка відображає рівень життєвого оптимізму.

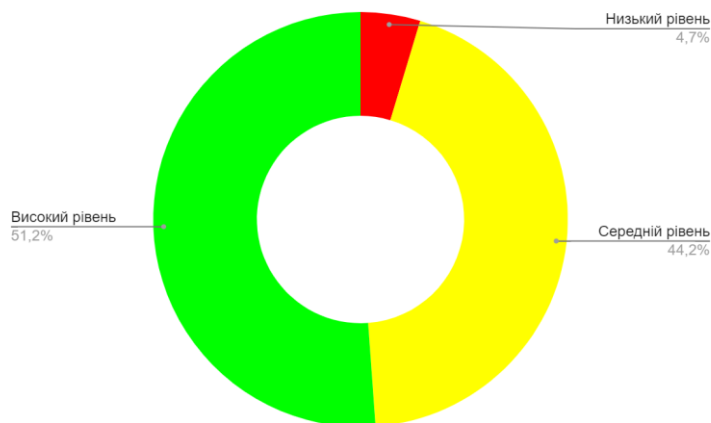

Рис. 2.2.33. Розподіл результатів за рівнем життєвого оптимізму «зараз»

Подана діаграма відображає розподіл результатів за рівнем життєвого оптимізму «зараз». Як ми можемо побачити, найбільша частка опитаних на даний момент має високий рівень життєвого оптимізму, а саме 51.2%. Люди з високим рівнем життєвого оптимізму мають позитивний і енергійний підхід до життя. Вони бачать у кожній ситуації можливість для розвитку і успіху, навіть у складних обставинах. Такі особи легко надихаються новими ідеями, готові до ризиків і не бояться невдач. Вони швидко відновлюються після поразок і використовують свій досвід для подальшого зростання. Високий рівень оптимізму допомагає їм підтримувати високу мотивацію і енергійність, залучаючи до себе людей та ресурси. Ці особи здатні надихати інших своїм позитивним настроєм і оптимістичним баченням майбутнього, що робить їх ефективними лідерами та активними учасниками соціальних взаємодій.

Окрім цього, друга за розмірами частка - особи з середнім рівнем, а саме 44.2%. Вони усвідомлюють як позитивні, так і негативні аспекти ситуацій і можуть адекватно оцінювати свої шанси на успіх. Такі люди мають достатню мотивацію для досягнення своїх цілей, але не є надмірно оптимістичними чи ризикованими. Вони здатні зберігати спокій і зосередженість у стресових ситуаціях, шукаючи практичні шляхи вирішення проблем. Ці особи можуть адаптуватися до змін, але іноді можуть

вагатися перед прийняттям важливих рішень. Вони мають реалістичні очікування і здатні балансувати між позитивними та негативними поглядами на майбутнє.

Також можемо бачити, що низький рівень на даний момент мають всього 4.7%. Вони часто очікують негативних результатів у своїх починаннях і схильні до тривожних та депресивних станів. Такі особи зазвичай зосереджуються на своїх невдачах і труднощах, а не на успіхах і можливостях. Вони можуть мати проблеми з мотивацією, відчувати апатію та небажання брати участь у нових проєктах чи взаємодіяти з іншими людьми. Їм важко бачити позитивні аспекти ситуацій, що ускладнює їхню здатність до адаптації в різних життєвих обставинах. Ці люди часто уникають ризиків і змін, боячись невдач і розчарувань [21, 50].

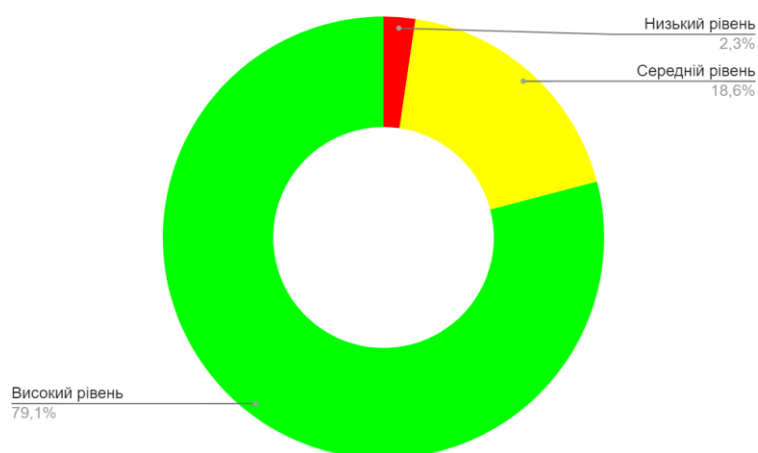

Рис. 2.2.34. Розподіл результатів за рівнем життєвого оптимізму «раніше, до початку повномасштабного вторгнення»

Перед нами діаграма, що презентує результати за рівнем життєвого оптимізму «раніше, до початку повномасштабного вторгнення».

Досить добре помітна різниця з попереднім рисунком 2.2.3.1. Варто виділити те, що частка респондентів, що раніше мала високий рівень життєвого оптимізму становить 79.1%, що більше на 27.9% ніж «зараз». Окрім цього, людей з середнім рівнем було 18.6%, що на 25.6% менше ніж зараз. Також варто приділити увагу особам з низьким рівнем життєвого оптимізму, «раніше» їх було 2.3%, що майже в два рази менше від кількості людей що мають такий рівень «зараз».

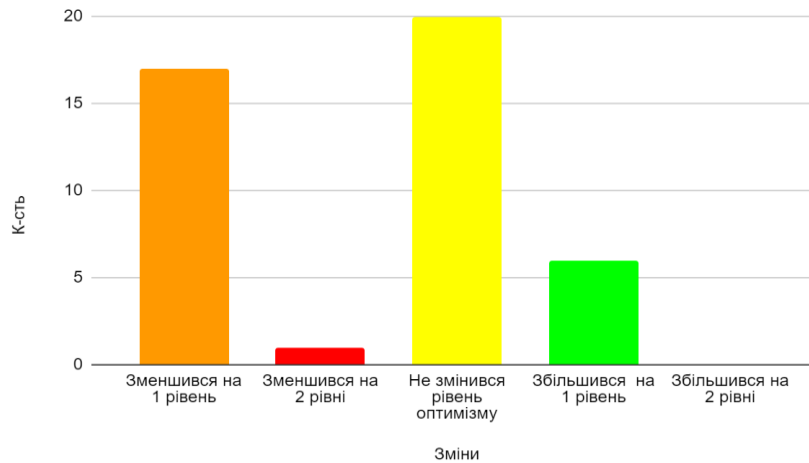

Рис. 2.2.35. Розподіл результатів за змінами рівня життєвого оптимізму

Дана діаграма відображає розподіл результатів за змінами рівня життєвого оптимізму. Найбільш помітні зміни відбулись у 17 респондентів, у яких життєвий оптимізм зменшився на 1 рівень, а саме з високого на середній. Ця група пережила значні емоційні зміни. Їхній оптимізм зменшився на один рівень, що може свідчити про вплив негативних подій, таких як війна. Вони можуть відчувати більше тривоги та сумнівів, що знижує їхню впевненість у майбутньому. Проте, вони все ще зберігають достатній рівень оптимізму, щоб підтримувати базовий рівень позитивного сприйняття життя. Підтримка та мотивація можуть допомогти їм повернутися до високого рівня оптимізму.

Окрім цього, добре помітно, що у 20 осіб рівень життєвого оптимізму не змінився. Ця група демонструє стійкість та адаптивність до обставин. Незважаючи на негативні події, їхній рівень оптимізму залишився стабільним. Це може бути пов'язано з їхньою внутрішньою стійкістю, підтримкою від оточуючих або ефективними стратегіями подолання стресу. Вони продовжують вірити у краще майбутнє та не втратили своєї життєвої енергії.

Також варто звернути увагу, що у 1 особи, життєвий оптимізм зменшився аж на 2 рівні. Ця особа зазнала значного зниження життєвого оптимізму, переходячи з високого до низького рівня. Це свідчить про глибокий емоційний вплив та можливу кризу у житті. Така зміна може бути пов'язана з переживанням великих втрат або

сильного стресу. Цій особі, ймовірно, потрібна професійна психологічна допомога для відновлення життєвого балансу та повернення до позитивного сприйняття життя.

Проте, присутні 6 респондентів, у яких збільшився рівень життєвого оптимізму, а саме з середнього на високий. Ця група показує покращення життєвого оптимізму, що є позитивним показником їхньої адаптаційної здатності. Вони змогли подолати негативні обставини та знайти нові джерела натхнення та мотивації. Ці люди, можливо, використовують нові можливості або отримали підтримку, яка допомогла їм відновити та підвищити їхній рівень оптимізму. Їхній досвід може бути прикладом для інших, як ефективно адаптуватися до змін [21, 50].

2.3. Аналіз отриманих даних за допомогою методів математичної статистики

Ми обрали коефіцієнт кореляції Спірмена, оскільки перевірка типу розподілу даних показала, що вони не мають нормального розподілу і містять рангові змінні. Коефіцієнт Спірмена краще підходить для аналізу монотонних, але не обов'язково лінійних зв'язків між змінними. Він також ефективний у випадках, коли дані містять викиди або не є рівномірно розподіленими.

Якщо значення коефіцієнта кореляції Спірмена близьке до 1 або -1, то це вказує на сильний монотонний зв'язок (позитивний або негативний відповідно) між змінними. Якщо значення близьке до 0, то це означає слабкий або відсутній монотонний зв'язок. Негативний коефіцієнт кореляції варіюється від -1 до 0 і вказує на те, що зі збільшенням однієї змінної, інша має тенденцію зменшуватися; чим ближче значення до -1, тим сильніший цей зворотний зв'язок.

Значимість коефіцієнта кореляції Спірмена (р-значення) має бути меншою за 0.05 для того, щоб ми могли стверджувати, що зв'язок між змінними є статистично значущим. Якщо р-значення менше за 0.05, ми відкидаємо нульову гіпотезу і вважаємо, що існує значущий монотонний зв'язок між змінними. Якщо р-значення більше за 0.05, то ми не можемо відкинути нульову гіпотезу, що означає, що спостережуваний зв'язок, ймовірно, є випадковим.

Результати кореляційного аналізу між методиками Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна. та «Ваш життєвий оптимізм», В. А. Семиченко, тест Гілфорда «Соціальний інтелект»

Особистісно-адаптивний потенціал		Соціальний інтелект	Життєвий оптимізм
	Коефіцієнт кореляція	0.101	-0.395
	Рівень значимості	0.520	0.009
	Вибірка	43	43

Зв'язок між рівнями особистісно-адаптивного потенціалу і соціального інтелекту настільки слабкий і статистично незначущий, що його можна вважати випадковим. Тобто, можна сказати, що рівень особистісно-адаптивного потенціалу не впливає на рівень соціального інтелекту і навпаки.

Однак, варто звернути увагу на зв'язок між рівнями особистісно-адаптивного потенціалу і життєвого оптимізму, адже він спостерігається помірний і значущий негативний, що свідчить про реальний взаємозв'язок між цими характеристиками. Тобто при збільшенні одного з рівнів буде зменшуватись інший.

2.4. Практичні рекомендації щодо оптимізації процесу соціалізації підлітків в сучасному середовищі

Ми розробили практичні рекомендації для педагогів, психологів та батьків щодо оптимізації процесу соціалізації підлітків в сучасному середовищі.

1) Підвищення рівня особистісно-адаптивного потенціалу

- Для підлітків:

Ведіть особистистий щоденник, щоб відзначати свої успіхи та навчіться рефлексувати над власними діями і рішеннями. Звичка ведення особистісного щоденника та самоаналізу сприяє осмисленню дій і рішень, що допомагає підліткам

розвивати свідомість і свої можливості. Це важливо для підвищення самопізнання та розвитку особистісного потенціалу. Ставте перед собою малі та великі цілі, розвивайте планування та стратегії досягнення цих цілей. Встановлення цілей і розробка стратегій досягнення допомагає підліткам навчатися планувати свої дії та стимулює досягнення нових висот у навчанні та особистому житті. Вивчайте навички співпраці з іншими, навчіться працювати в команді та вирішувати конфлікти конструктивно. Розвиток навичок співпраці з іншими і вирішення конфліктів конструктивно допомагає підліткам будувати позитивні міжособистісні відносини, що є ключовим для соціальної адаптації та успіху в майбутньому [18, 23, 38].

- Для батьків:

Допомагайте дитині ставити цілі і планувати їх досягнення. Це важливо, оскільки це сприяє її саморозвитку та самоорганізації у навчанні та житті. Заохочуйте читання та освітні заняття, що допомагають розвивати навички та знання. Це допомагає розширювати її знання та розвивати критичне мислення, що є ключовим для її успішної соціалізації та навчання. Заохочуйте дитину до самоаналізу і надання позитивного зворотного зв'язку. Це сприяє формуванню у дитини здатності до самооцінки та самоконтролю, що важливо для її особистісного розвитку та психологічного благополуччя [18, 26, 38].

- Для педагогів:

Організуйте уроки, спрямовані на розвиток особистісних якостей, таких як самосвідомість, емпатія, рішучість. Це важливо, оскільки сприяє формуванню повноцінної особистості учнів, які здатні до саморефлексії та ефективного взаємодії з оточуючими. Використовуйте методи активного навчання, які сприяють розвитку комунікативних навичок та співпраці. Це допомагає учням засвоювати важливі соціальні уміння і забезпечує їхню успішність у майбутньому житті та професійній діяльності. Заохочуйте учнів до самостійного навчання та ставлення цілей, що в свою чергу позитивно вплине на їхнє соціальне та емоційне самопочуття, згідно з теорією самодетермінації [4, 18, 38].

2) Підвищення рівня соціального інтелекту.

- Для підлітків:

Активно слухайте інших, спробуйте розуміти їхні почуття і потреби. Емпатія є ключовою навичкою для успішних міжособистісних взаємин, оскільки вона допомагає підліткам покращити здатність до ефективного спілкування та вирішення конфліктів. Активне слухання та розуміння почуттів і потреб інших допомагають зберігати позитивні взаємини та збільшують загальну емоційну стійкість.

Навчіться висловлювати свої думки та емоції чітко і ввічливо, вмійте вести діалоги на різні теми. Навички чіткого та ввічливого висловлення своїх думок і емоцій є важливими для ефективної комунікації, що сприяє розумінню інших та покращує якість взаємин. Вміння вести діалоги на різні теми дозволяє підліткам активно взаємодіяти зі своїм оточенням та розвивати свої соціальні навички. Вивчайте методи вирішення конфліктів, такі як компроміс, співчуття та пошук взаємоприйнятливих рішень. Це сприяє розвитку у підлітків навичок мирного врегулювання конфліктів та сприяє створенню позитивного соціального середовища [26, 41].

- Для батьків:

Показуйте приклад емпатії та соціальної взаємодії у власному житті. Щоденні ситуації, де можна виявити емпатію, мають велике значення для розвитку підлітка. Наприклад, активне слухання друга, який переживає складність в родині, може допомогти йому відчувати себе зрозумілим і підтриманим. Такі взаємодії не тільки підтримують позитивні взаємини, але і сприяють загальному розвитку емоційної інтелігенції. Заохочуйте дитину до участі в тренінгах з комунікаційних навичок та розв'язання конфліктів. Тренінги з комунікаційних навичок і розв'язання конфліктів допомагають підліткам вчитися виражати свої думки чітко та ввічливо, а також знаходити конструктивні шляхи вирішення суперечок. Наприклад, участь у тренінгах може допомогти розвинути навички аргументації та вміння слухати погляди інших, що важливо для будь-яких міжособистісних взаємодій. Організуйте зустрічі з ровесниками та підтримуйте участь у соціальних активностях. Це сприяє формуванню дружби та взаємної підтримки серед підлітків. Наприклад, підтримка участі у спортивних командах чи клубах інтересів сприяє встановленню нових соціальних зв'язків та покращенню загального самопочуття [26, 41].

- Для педагогів:

Практикуйте різні форми спілкування: діалоги, дебати, обговорення. Залучайте учнів до висловлювання своїх думок і дотримання етикету у спілкуванні. Практика діалогів, дебатів і обговорень допомагає учням виражати свої думки аргументовано та ввічливо, розвиваючи навички взаємодії. Наприклад, обговорення актуальних тем сприяє зростанню емпатії і вмінням розуміти погляди інших. Використовуйте відповідні матеріали (історії, вірші, відео), які допоможуть учням краще розуміти почуття інших людей. Обговорюйте з ними ситуації, коли емпатія може допомогти покращити міжособистісні відносини. Це допомагає учням легше розуміти почуття інших людей. Наприклад, обговорення сюжетів, де персонажі виявляють емпатію, може сприяти покращенню міжособистісних відносин і підтримувати позитивний клімат у класі. Вчіть учнів методам вирішення конфліктів, таким як компроміс, медіація, пошук взаємоприйнятливих рішень. Дозволяйте їм практикувати ці навички у симуляціях конфліктних ситуацій. Це надає учням необхідні навички для вирішення конфліктних ситуацій. Практичні симуляції конфліктів дозволяють їм випробувати ці методи на практиці і розвивати вміння співпрацювати з іншими для досягнення мирних вирішень [18, 23, 38].

3) Підвищення рівня життєвого оптимізму

- Для підлітків:

Практикуйте позитивне мислення, шукайте у всіх ситуаціях можливості для особистісного росту. Позитивне мислення сприяє покращенню психологічного стану підлітків, зниженню рівня стресу та підвищенню самооцінки. Зосередження на можливостях для особистісного росту допомагає їм розвивати нові навички, набувати нові знання і досягати своїх цілей. Введіть більше позитивних розмов з друзями та рідними, шукайте підтримку в позитивному оточенні. Активне спілкування сприяє зміцненню соціальних зв'язків і розвитку підтримуючого середовища. Позитивна підтримка від оточення сприяє підвищенню емоційного благополуччя та стимулює підлітків до досягнення нових успіхів. Навчіться швидко адаптуватися до змін і змінювати погляди на ситуації. Гнучкість мислення допомагає підліткам легше справлятися зі складними життєвими ситуаціями, приймати обґрунтовані рішення і досягати більших успіхів у навчанні та особистому розвитку [50, 51].

- Для батьків:

Розмовляйте з дитиною про позитивні аспекти її життя. Позитивне спрямування у батьківських розмовах сприяє підвищенню самооцінки та психологічного комфорту дитини. Виділення позитивних моментів у її житті допомагає їй бачити світло в будь-яких обставинах і формує позитивний світогляд. Будьте наставником для своєї дитини, підтримуйте її у важливих життєвих виборах. Наявність батьківської підтримки та наставництва сприяє розвитку самостійності і впевненості у власних силах у дітей. Ваша підтримка допомагає їй уникати ризикованих вчинків і зробити вдачні рішення у житті. Допомагайте дитині розвивати стратегії саморегуляції та адаптації до стресових ситуацій. Навчання дітей ефективно керувати своїми емоціями і стресом сприяє покращенню їхнього психологічного стану та здатності досягати успіху в навчанні та особистому житті. Ваша підтримка є важливою для формування їхньої здатності адаптуватися до навколишніх умов і проблем [50, 51].

- Для педагогів:

Використовуйте позитивні підходи до навчання, встановлюючи реалістичні, але досяжні цілі для учнів. Позитивне мислення сприяє підвищенню мотивації учнів, збільшує їхню самодисципліну і прагнення досягати успіху. Заохочуйте їх відзначати свої успіхи, навіть найменші, що сприяє підтримці позитивного настрою та підвищенню самооцінки. Створюйте підтримуюче середовище, де учні можуть відчувати підтримку від вчителів і однокласників. Відзначайте та заохочуйте позитивні вчинки та досягнення учнів, що сприяє підвищенню їхньої мотивації і стимулює до подальших успіхів у навчанні та позашкільних діяльностях. Вчіть учнів бачити виклики як можливості для особистісного росту і розвитку. Навчання гнучкому мисленню сприяє здатності учнів швидко адаптуватися до змін у житті та змінювати свій погляд на різні ситуації. Це допомагає їм ефективно вирішувати проблеми та досягати успіху в учбових та особистих ситуаціях [50, 51].

Висновки до другого розділу

Проведене емпіричне дослідження показало, що рівень «особистісно адаптивного потенціалу, за допомогою багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна. У нас був наступний розподіл: 27 респондентів в групі високої та нормальної адаптації. Це люди, що легко адаптуються до нових умов і змінюючихся обставин, швидко змінюють свої підходи та стратегії відповідно до потреб ситуації. Вміють налагоджувати взаємодію з різними людьми та адаптуватися до різних соціальних контекстів. Легко входять у нові соціальні групи і будують взаємні стосунки. Ефективно справляються зі стресом та використовують різні стратегії для його управління. Зберігають високий рівень продуктивності та емоційного благополуччя під час навантажених періодів. Окрім цього 16 респондентів входили до групи задовільної адаптації. Вони здатні адаптуватися до змін у середовищі та нових вимог, хоча цей процес може займати більше часу і вимагати додаткових зусиль. Вони намагаються знаходити рішення в ситуаціях невизначеності та непередбачуваних обставинах. Вони зазвичай добре вписуються в колективи та соціальні групи, але можуть потребувати певного часу для встановлення глибоких зв'язків.

Було продіагностовано рівень соціального інтелекту за допомогою тесту «соціальний інтелект» Гілфорда. Більшість респондентів мали середній та рівень вище середнього, 19 та 16 опитаних відповідно. Особи із середнім рівнем соціального інтелекту мають достатню здатність до розуміння і управління міжособистісними взаєминами. Вони можуть розпізнавати основні емоції і наміри інших людей, але можуть мати труднощі у визначенні складніших або прихованих мотивів. Такі люди здатні ефективно спілкуватися в більшості стандартних ситуацій, але можуть відчувати труднощі у вирішенні конфліктів або адаптації до нетипових соціальних середовищ. Люди з рівнем соціального інтелекту вище середнього здатні добре розуміти і керувати соціальними взаєминами. Вони мають розвинену здатність розпізнавати емоції і наміри інших людей на основі як вербальних, так і невербальних сигналів. Такі особи добре справляються з аналізом міжособистісних ситуацій,

можуть ефективно комунікувати і вміють уникати або успішно вирішувати конфлікти.

Було продіагностовано рівень життєвого оптимізму за допомогою авторського опитувальника «Ваш життєвий оптимізм» В. А. Семиченко. Ми порівняли результати шкали «зараз» та «раніше, до війни».

Найбільш помітні зміни відбулись у 17 респондентів, у яких життєвий оптимізм зменшився на 1 рівень, а саме з високого на середній. Ця група пережила значні емоційні зміни. Їхній оптимізм зменшився на один рівень, що може свідчити про вплив негативних подій, таких як війна. Вони можуть відчувати більше тривоги та сумнівів, що знижує їхню впевненість у майбутньому. Окрім цього, у 20 осіб рівень життєвого оптимізму не змінився. Ця група демонструє стійкість та адаптивність до обставин. Незважаючи на негативні події, їхній рівень оптимізму залишився стабільним. Також варто звернути увагу, що у 1 особи, життєвий оптимізм зменшився аж на 2 рівні. Ця особа зазнала значного зниження життєвого оптимізму, переходячи з високого до низького рівня. Це свідчить про глибокий емоційний вплив та можливу кризу у житті. Така зміна може бути пов'язана з переживанням великих втрат або сильного стресу. Проте, у 6 респондентів, збільшився рівень життєвого оптимізму, а саме з середнього на високий. Ця група показує покращення життєвого оптимізму, що є позитивним показником їхньої адаптаційної здатності. Вони змогли подолати негативні обставини та знайти нові джерела натхнення та мотивації.

За допомогою авторської анкети було виявлено соціальні чинники формування соціалізації.

У результаті кореляційного аналізу було виявлено помірний та негативний зв'язок між рівнями особистісно-адаптивного потенціалу і життєвого оптимізму, що свідчить про реальний взаємозв'язок між цими характеристиками. Тобто при збільшенні одного з рівнів буде зменшуватись інший.

Розроблено практичні рекомендації для педагогів, психологів та батьків щодо оптимізації процесу соціалізації підлітків в сучасному середовищі.

ВИСНОВКИ

1. На основі теоретичного аналізу було визначено соціально-психологічні чинники соціалізації підлітків в сучасному суспільстві. А також проаналізовано проблему соціалізації в психологічній та соціологічній літературі. Перше визначення поняття «соціалізація» було запропоноване американським соціологом Л. Харпером у 1920 році. Він визначив соціалізацію як процес, за яким «індивід взаємодіє з іншими людьми, набуваючи їхніх норм, цінностей та інститутів, утверджуючи власні соціальні позиції і сприймаючи себе як члена соціальної спільноти». Було визначено, що основними соціально-психологічними чинниками соціалізації підлітків є:

Сім'я, що є одним із соціальних інститутів, психологічна сутність якого розглядається в багатьох дослідженнях.

Система освіти, а саме шкільне середовище, виділяється як другий (поряд зі сім'єю) провідний інститут соціалізації.

Ровесницька група відіграє ключову роль у формуванні соціалізації індивідів, що є об'єктом вивчення як соціології, так і психології. Цей аспект вважається одним з найважливіших у розвитку особистості, оскільки він впливає на утворення соціальних навичок, цінностей і ідентичності.

Засоби масової інформації (ЗМІ), такі як телебачення, радіо, інтернет, газети і журнали, грають значну роль у процесі соціалізації, сприяючи передачі культурних цінностей, стандартів поведінки і норм суспільства.

2. Для проведення емпіричного дослідження був підібраний психодіагностичний інструментарій:

- Авторська анкета спрямована на дослідження соціальних чинників формування соціалізації у підлітків в сучасному суспільстві.
- Опитувальник «Ваш життєвий оптимізм» В. А. Семиченко.
- Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна.
- Тест Гілфорда «Соціальний інтелект».

3. На основі проведених методик бачимо, що рівень особистісно адаптивного потенціалу, за допомогою багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна показав, що 37.2% респондентів входять до групи задовільної адаптації. Вони здатні адаптуватися до змін у середовищі та нових вимог, хоча цей процес може займати більше часу і вимагати додаткових зусиль. Вони намагаються знаходити рішення в ситуаціях невизначеності та непередбачуваних обставинах. Окрім цього, 62.8% опитаних входять до групи високої та нормальної адаптації. Вони легко адаптуються до нових умов і змінюючихся обставин, швидко змінюють свої підходи та стратегії відповідно до потреб ситуації. Вміють налагоджувати взаємодію з різними людьми та адаптуватися до різних соціальних контекстів. Легко входять у нові соціальні групи і будують взаємні стосунки.

За допомогою тесту «соціальний інтелект» Гілфорда ми визначили, що більшість респондентів мали середній та рівень вище середнього, 44.2% та 37.2% респондентів відповідно. Особи із середнім рівнем соціального інтелекту мають достатню здатність до розуміння і управління міжособистісними взаєминами. Вони можуть розпізнавати основні емоції і наміри інших людей, але можуть мати труднощі у визначенні складніших або прихованих мотивів. Люди з рівнем соціального інтелекту вище середнього здатні добре розуміти і керувати соціальними взаєминами. Вони мають розвинену здатність розпізнавати емоції і наміри інших людей на основі як вербальних, так і невербальних сигналів. Окрім цього, 11.6% опитаних мають рівень нижче середнього. Люди з рівнем соціального інтелекту нижче середнього можуть мати значні труднощі у розумінні і управлінні міжособистісними взаєминами.

Було продіагностовано рівень життєвого оптимізму за допомогою опитувальника «Ваш життєвий оптимізм» В. А. Семиченко. Ми порівняли результати шкали «зараз» та «раніше, до війни».

Найбільш помітні зміни відбулись у 39.5% респондентів, у яких життєвий оптимізм зменшився на 1 рівень, а саме з високого на середній. Ця група пережила значні емоційні зміни. Їхній оптимізм зменшився на один рівень, що може свідчити про вплив негативних подій, таких як війна. Вони можуть відчувати більше тривоги

та сумнівів, що знижує їхню впевненість у майбутньому. Окрім цього, 46.5% осіб рівень життєвого оптимізму не змінився. Ця група демонструє стійкість та адаптивність до обставин. Незважаючи на негативні події, їхній рівень оптимізму залишився стабільним. Також варто звернути увагу, що у 2.3% опитаних, життєвий оптимізм зменшився аж на 2 рівні.

За допомогою авторської анкети було виявлено соціальні чинники соціалізації підлітків до сучасного середовища.

У результаті кореляційного аналізу було виявлено помірний та негативний зв'язок між рівнями особистісно-адаптивного потенціалу і життєвого оптимізму, що свідчить про реальний взаємозв'язок між цими характеристиками. Тобто при збільшенні одного з рівнів буде зменшуватись інший.

4. На основі отриманих результатів, розроблено практичні рекомендації для педагогів, психологів та батьків щодо оптимізації процесу соціалізації підлітків в сучасному середовищі. Було наведено ряд рекомендацій та вправ, що сприяють підвищенню рівня особистісно-адаптивного потенціалу, рівня соціального інтелекту та рівня життєвого оптимізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта. Соціальнофілософські та психолого-педагогічні аспекти. Рівне: „Ліста-М», 2003 128 с.
2. Демидюк Н.П. Теорія сімейних систем Мюррея Боуена як пояснювальна модель в роботі з сім'єю. Актуальні проблеми психології: Консультативна психологія і психотерапія. Т.3. 2002. Вип.1. С. 132-140,
3. Кайріс О.Д. Особливості емпатійної педагогічної дії. Проблеми загальної і педагогічної психології: Зб. наукових праць інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Київ, 2000. Т. 2, вип. 1. С. 69-72.
4. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад. шк., 1989. 608 с.
5. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: [навч. посіб]. Київ: Вища школа, 2004. 335 с
6. Семиченко В. А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування [навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів]. К. : Веселка, 2008. 214с.
7. Хоменко-Семенова Л.О., Рудяка-Петриченко О.М., Шапенко Н.В. Чинники розвитку медіакомпетентності майбутніх практичних психологів. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. К.: Національний авіаційний університет, 2023. Вип. 1(22). С. 153-162.
8. Хоменко-Семенова Л. Медіапсихологія: Методичні рекомендації для самостійної роботи для студентів спеціальності 053 «Психологія» очної та заочної форм навчання. К.: НАУ, 2020. 44 с.
9. Хоменко-Семенова Л., Прохоренко Я. (2022). Вплив інформаційного контенту на емоційну стійкість студентів ЗВО в умовах воєнного стану //«Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія». К.: НАУ. Вип. 1(20). С.129-134.
10. Хоменко-Семенова Л., Прохоренко Я. Психологічні особливості адаптації майбутніх психологів до дистанційного навчання в умовах пандемії //«Вісник

- Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія».- К.: НАУ, 2021. – Вип. 19(2). – С.159-170 (Індекс Копернікус).
11. Bonanno, G. A. (2004). Loss, Trauma, and Human Resilience: Have We Underestimated the Human Capacity to Thrive After Extremely Aversive Events? *American Psychologist*, 59(1), 20-28.
 12. Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395(10227), 912-920.
 13. Brown, A., & Jones, B. (2019). War and Adolescent Identity Formation. *Peace and Conflict Journal*, 18(2), 30-47.
 14. Brown, B. B., & Larson, R. W. (2009). Peer relationships in adolescence. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of Adolescent Psychology* (Vol. 2, pp. 74-103). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
 15. Bruner, J. S. (1996). *The Culture of Education*. Harvard University Press.
 16. Bukowski, W. M., & Sippola, L. K. (2003). How do friendship networks matter? Examining ways in which peer relationships influence social adjustment. *Developmental Psychology*, 39(3), 369-382.
 17. Burgoon, J. K., Guerrero, L. K., & Floyd, K. (2016). *Nonverbal Communication*. London: Routledge.
 18. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). "Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being." *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
 19. DeVito, J. A. (2016). *The Interpersonal Communication Book* (14th ed.). Boston, MA: Pearson.
 20. Dewey, J. (1897). My Pedagogic Creed. *The School Journal*, 54(3), 77-80
 21. Carver, C. S., & Scheier, M. F. (2014). Dispositional optimism. *Trends in Cognitive Sciences*, 18(6), 293-299.
 22. Cooley, C. H. (1902). *Human Nature and the Social Order*. New York: Charles Scribner's Sons.

23. Csikszentmihalyi, M. (1990). "Flow: The Psychology of Optimal Experience." New York: Harper & Row.
24. Erikson, E. H. (1950). *Childhood and Society*. New York: W. W. Norton & Company.
25. Fullan, M. (2007). *The New Meaning of Educational Change* (4th ed.). Teachers College Press.
26. Goleman, D. (2006). "Social Intelligence: The New Science of Human Relationships." New York: Bantam Books.
27. Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2015). *Handbook of Socialization: Theory and Research* (2nd ed.). Guilford Press.
28. Hall, J. A. (2014). *Understanding Others: Predicting Social Behavior*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
29. Harper, L. J. (1920). The Meaning of Socialization and Its Significance for Sociology. *Journal of Educational Psychology*, 11(1), 55-63.
30. Johnson, L. (2018). Social Cohesion and Adolescent Resilience in War Zones. *Journal of Adolescent Psychology*, 12(4), 112-129.
31. Kobak, R., & Phelps, E. A. (Eds.). (2015). *Understanding Social Cognition: Psychological Foundations of Social Behavior*. New York, NY: Guilford Press.
32. Lacan, J. (1966). *Écrits: A Selection*. New York: W. W. Norton & Company.
33. Lapsley, D. K., & Narvaez, D. (2004). *Moral Development, Self, and Identity*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
34. Larson, L. M. (2009). *Communication Skills: Psychological Aspects*. New York, NY: New York Publisher.
35. Larson, L. M. (2013). *Emotional and Social Intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory (EQ-i)*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
36. Livingstone, S. (2009). *Children and the Internet*. Cambridge: Polity Press.
37. Loades, M. E., Chatburn, E., Higson-Sweeney, N., Reynolds, S., Shafran, R., Brigden, A., ... & Crawley, E. (2020). Rapid Systematic Review: The Impact of Social Isolation and Loneliness on the Mental Health of Children and Adolescents in the

- Context of COVID-19. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 59(11), 1218-1239.
38. Maslow, A. H. (1970). "Motivation and Personality." New York: Harper & Row.
39. Masten, A. S., & Narayan, A. J. (2012). Child development in the context of disaster, war, and terrorism: Pathways of risk and resilience. *Annual Review of Psychology*, 63, 227-257.
40. Masten, A. S., & Obradović, J. (2006). Competence and Resilience in Development. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094, 13-27.
41. Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). "What is emotional intelligence?" In P. Salovey & D. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications* (pp. 3-34). New York: Basic Books.
42. McQuail, D., & Windahl, S. (2015). *Communication Models for the Study of Mass Communications*. London: Routledge.
43. Mead, G. H. (1934). *Mind, Self, and Society*. Chicago: University of Chicago Press.
44. Miller, D. & Thompson, J. (2009). *The Role of Emotional and Social Intelligence in Managing Relationships*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
45. Parke, R. D., & Buriel, R. (2006). Socialization in the family: Ethnic and ecological perspectives. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 3. Social, Emotional, and Personality Development* (6th ed., pp. 429-504). John Wiley & Sons.
46. Parsons, T. (1955). *The Social System*. Glencoe, IL: Free Press.
47. Pease, A. (1981). *Body Language: How to Read Others' Thoughts by Their Gestures*. London: Sheldon Press.
48. Piaget, J. (1932). *The Moral Judgment of the Child*. New York: Harcourt Brace & Company.
49. Piaget, J. (1962). *Play, Dreams, and Imitation in Childhood*. New York: Norton.
50. Seligman, M. E. P. (2006). *Learned optimism: How to change your mind and your life*. New York, NY: Vintage Books.
51. Snyder, C. R., & Lopez, S. J. (2009). "Oxford Handbook of Positive Psychology." New York: Oxford University Press.

52. Strickland, V. (2015). *Communication Psychology: Theory and Practice*. Stanford, CA: Stanford University Press.
53. Watson, N. V., & Breedlove, S. M. (2016). *The Mind's Machine: Foundations of Brain and Behavior* (3rd ed.). Sunderland, MA: Sinauer Associates.
54. West, R., & Turner, L. H. (2017). *Understanding Interpersonal Communication: Making Choices in Changing Times* (3rd ed.). Boston, MA: Cengage Learning.

ДОДАТКИ

Додаток А

Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна.

Результати:

Псевдонім	достовірність	НП С	КЗ	<u>МН</u>	<u>ОАП</u>
A17	<u>1</u>	8	3	4	15
A17 (1)	<u>1</u>	18	9	5	32
A19	<u>4</u>	23	9	8	40
A22 (1)	<u>1</u>	16	8	7	31
A26 (2)	<u>1</u>	18	10	6	34
A26(1)	<u>2</u>	8	4	2	14
A5	<u>5</u>	17	8	6	31
B.09	<u>3</u>	12	2	1	15
B17	<u>0</u>	23	11	8	42
B22	<u>1</u>	24	9	5	38
B25	<u>3</u>	7	3	2	12
B28	<u>2</u>	14	9	5	28
B4	<u>0</u>	10	3	2	15
Г08	<u>1</u>	21	8	6	35
Д08	<u>1</u>	24	11	7	42
Д13	<u>2</u>	15	10	6	31
Д15	<u>3</u>	16	5	9	30
Д16	<u>0</u>	14	9	5	28
Д23	<u>1</u>	9	2	2	13
Д26	<u>1</u>	11	3	3	17
Д27	<u>1</u>	29	14	7	50
Е19	<u>3</u>	15	8	7	30
Е24	<u>1</u>	10	3	4	17
Є13	<u>3</u>	19	12	5	36
І1	<u>4</u>	17	12	6	35
К02	<u>0</u>	30	9	7	46
К27	<u>2</u>	18	8	5	31

K30	<u>0</u>	11	3	4	18
M07	<u>1</u>	20	7	5	32
M20	<u>3</u>	9	4	3	16
H13	<u>2</u>	11	4	3	18
H20	<u>2</u>	17	8	8	33
O12	<u>1</u>	6	3	3	12
O28	<u>2</u>	16	8	8	32
C01	<u>2</u>	11	4	3	18
T13	<u>1</u>	13	9	6	28
T23	<u>0</u>	9	3	2	14
T24, J24	<u>1</u>	7	2	3	12
Я18	<u>1</u>	21	9	8	38
A14	<u>0</u>	18	15	8	41
A22 (2)	<u>3</u>	7	2	3	12
C17	<u>1</u>	23	10	8	41
Y23	<u>2</u>	22	9	7	38

Текст методики:

Опитувальник містить 165 питань і має наступні шкали:

- «Достовірність» (Д);
- «Адаптивні здібності» (АС);
- «Нервово-психічна стійкість» (НПУ);
- «Моральна нормативність» (МН).

На кожне твердження обстежуваний повинен відповісти «так» чи «ні».

1. Буває, що я серджуся.
2. Зазвичай вранці я прокидаюся свіжим і відпочив.
3. Зараз я приблизно так само працездатний, як і завжди.
4. Доля виразно несправедлива до мене.
5. Запори в мене бувають дуже рідко.
6. Часом мені дуже хотілося покинути свій будинок.
7. Часом у мене бувають напади сміху або плачу, з якими я ніяк не можу впоратися.
8. Мені здається, що мене ніхто не розуміє.
9. Вважаю, що якщо хтось заподіяв мені зло, то я повинен відповісти йому тим же.
10. Іноді мені в голову приходять такі нехороші думки, що краще про них нікому не розповідати.

11. Мені буває важко зосередитися на якій-небудь завданні чи роботі.
12. У мене бувають часто дивні і незвичайні переживання.
13. У мене були відсутні неприємності через моє поведінки.
14. У дитинстві я один час робив дрібні крадіжки.
15. Буває, що у мене з'являється бажання ламати або троцяти все під коло.
16. Бувало, що я цілими днями або навіть тижнями нічого не міг робити, тому що ніяк не міг змусити себе взятися за роботу.
17. Сон у мене переривчастий і неспокійний.
18. Моя сім'я ставиться з несхваленням до тієї роботи, яку я вибрав.
19. Бували випадки, що я не стримував обіцянок.
20. Голова в мене болить часто.
21. Раз на тиждень або частіше я без жодної видимої причини раптово відчуваю жар у всьому тілі.
22. Було б добре, якби майже всі закони скасували.
23. Стан мого здоров'я майже таке ж, як у більшості моїх знайомих (не гірше).
24. Зустрічаючи на вулиці своїх знайомих чи шкільних друзів, з якими я давно не бачився, я волію проходити мимо, якщо вони зі мною не заговорюють першими.
25. Більшості людей, які мене знають, я подобаюся.
26. Я людина товариська.
27. Іноді я так наполягаю на своєму, що люди втрачають терпіння.
28. Велику частину часу настрій у мене пригнічений.
29. Тепер мені важко сподіватися на те, що я чогось досягну в житті.
30. У мене мало впевненості в собі.
31. Іноді я говорю неправду.
32. Зазвичай я вважаю, що життя - стоїть штука.
33. Я вважаю, що більшість людей здатні збрехати, щоб просуватися по службі.
34. Я охоче беру участь у зборах та інших громадських заходах.
35. Я сварюся з членами моєї родини дуже рідко.
36. Іноді я відчуваю сильне бажання порушити правила пристойності або кому-небудь нашкодити.
37. Найважча боротьба для мене - це боротьба з самим собою.
38. М'язові судоми або посмикування у мене бувають вкрай рідко (або майже не бувають).
39. Я досить байдужий до того, що зі мною буде.
40. Іноді, коли я себе неважливо відчуваю, я буваю дратівливим.
41. Часто у мене таке відчуття, що я зробив щось не те або навіть щось погане.
42. Деякі люди до того люблять командувати, що мене так і тягне долати все наперекір, навіть якщо я знаю, що вони праві.

43. Я часто вважаю себе зобов'язаним відстоювати те, що знаходжу справедливим.
44. Моя мова зараз така ж, як завжди (ні швидше, ні повільніше, немає ні хрипоти, ні невиразності).
45. Я вважаю, що моє сімейне життя така ж хороша, як у блешні ства моїх знайомих.
46. Мене страшенно зачіпає, коли мене критикують або лають.
47. Іноді у мене буває відчуття, що я просто повинен нанести повредженіє собі або кому-небудь іншому.
48. Моя поведінка значною мірою визначається звичаями тих, до # мене оточує.
49. У дитинстві в мене була компанія, де всі намагалися стояти один за дру 'га.
50. Іноді мене так і підмиває з ким-небудь затіяти бійку.
51. Бувало, що я говорив про речі, в яких не розбираюся.
52. Зазвичай я засинаю спокійно і мене не турбують ніякі думки.
53. Останні кілька років я відчуваю себе добре.
54. У мене ніколи не було ні випадків, ні судом.
55. Зараз моя вага постійна (я не худну і не повнію).
- 56.. Я вважаю, що мене часто карали незаслужено.
57. Я легко плачу.
58. Я мало втомлююся.
59. Я був би досить спокійний, якби у кого-небудь з моєї родини б Чи неприємності через порушення закону.
60. З моїм розумом діється щось недобре.
61. Щоб приховати свою сором'язливість, мені доводиться витратити великі зусилля.
62. Напади запаморочення в мене бувають дуже рідко (або майже не бувають).
63. Мене турбують сексуальні питання.
64. Мені важко підтримувати розмову з людьми, з якими я тільки що познайомився.
65. Коли я намагаюся щось зробити, часто помічаю, що в мене тремтять руки.
66. Руки в мене такі ж спритні і моторні, як і колись.
67. Велику частину часу я відчуваю загальну слабкість.
68. Іноді, коли я збентежений, я сильно потею, і мене це дуже дратує.
69. Буває, що я відкладаю на завтра те, що повинен зробити сьогодні.
70. Думаю, що я людина приречена.
71. Бували випадки, що мені було важко втриматися, щоб що-небудь не поцупити у кого-небудь або де-небудь, наприклад в магазині.
72. Я зловживав спиртними напоями.
73. Я часто про що-небудь тривожуся.

74. Мені б хотілося бути членом декількох гуртків чи товариств.
75. Я рідко задихаюся, і у мене не буває сильних серцебиття.
76. Все своє життя я строго дотримуюся принципам, заснованим на почутті обов'язку.
77. Траплялося, що я перешкоджав чи надходив наперекір людям просто з принципу, а не тому, що справа була дійсно важливим.
78. Якщо мені не загрожує штраф і машин поблизу немає, я можу перейти вулицю там, де мені хочеться, а не там, де належить.
79. Я завжди був незалежним і вільним від контролю з боку родини.
80. У мене бували періоди такого сильного занепокоєння, що я навіть не міг всидіти на місці.
81. Найчастіше мої вчинки неправильно тлумачилися.
82. Мої батьки і (або) інші члени моєї родини чіпляються до мене більше, ніж треба.
83. Хтось керує моїми думками.
84. Люди байдужі і байдужі до того, що з тобою трапиться.
- 85 Мені подобається бути в компанії, де всі жартують один над одним.
- 86 У школі я засвоював матеріал повільніше, ніж інші.
- 87 Я цілком упевнений у собі.
- 88 Нікому не довіряти - найбезпечніше.
- 89 Раз на тиждень або частіше я буваю дуже збудженим і схвильованим.
- 90 Коли я перебуваю в компанії, мені важко знайти підходящу тему для розмови.
- 91 Мені легко змусити інших людей боятися себе, і іноді я це роблю заради забави.
- 92 У грі я волію вигравати.
- 93 Нерозумно засуджувати людину, обманула того, хто сам дозволяє себе обманювати.
- 94 Хтось намагається впливати на мої думки.
- 95 Я щодня випиваю багато води.
- 96 Щасливіше всього я буваю, коли один.
- 97 Я обурююся кожен раз, коли дізнаюся, що злочинець з якої-небудь причини залишився безкарним.
- 98 У моєму житті був один або кілька випадків, коли я відчував, що хтось за допомогою гіпнозу змушує мене робити ті чи інші вчинки.
- 99 Я рідко заговорюю з людьми першим.
100. У мене ніколи не було зіткнень із законом.
101. Мені приємно мати серед своїх знайомих значних людей - це як би додає мені вагу у власних очах.
102. Іноді, без всякої причини у мене раптом настають періоди надзвичайної веселості.
103. Життя для мене майже завжди пов'язана з напругою.

104. У школі мені було дуже важко говорити перед класом.
105. Люди виявляють по відношенню до мене стільки співчуття і симпатії, скільки я заслуговую.
106. Я відмовляюся грати в деякі ігри, тому що у мене це погано виходить.
107. Мені здається, що я завожу друзів з такою ж легкістю, як і інші, і 108. Мені неприємно, коли навколо мене люди.
109. Мені, як правило, щастить.
110. Мене легко привести в замішання.
111. Деякі з членів моєї сім'ї здійснювали вчинки, які мен лякали.
112. Іноді в мене бувають напади сміху або плачу, з якими я ніяк не можу впоратися.
113. Мені буває важко приступити до виконання нового завдання або почати нову справу.
114. Якби люди не були налаштовані проти мене, я в житті досяг би набагато більшого.
115. Мені здається, що мене ніхто не розуміє.
116. Серед моїх знайомих є люди, які мені не подобаються. 117. Я легко втрачаю терпіння з людьми.
118. Часто в новій обстановці я відчуваю тривогу.
119. Часто мені хочеться померти.
120. Іноді я буваю так збуджений, що мені буває важко заснути.
121. Часто я переходжу на іншу сторону вулиці, щоб уникнути зустрічі з тим, кого я побачив.
122. Бувало, що я кидав розпочату справу, тому що боявся, що я не впораюся з ним.
123. Майже щодня трапляється що-небудь, що лякає мене.
124. Навіть серед людей я відчуваю себе самотнім.
125. Я переконаний, що існує лише одне-єдине правильне розуміння сенсу життя.
126. В гостях я частіше сиджу осторонь і розмовляю з ким-небудь одним, ніж беру участь у загальних розвагах.
127. Мені часто кажуть, що я запальний.
128. Буває, що я з ким-небудь попліткувати.
129. Часто мені буває неприємно, коли я намагаюся застерегти когось від помилок, а мене розуміють неправильно.
130. Я часто звертаюся до людей за порадою.
131. Часто, навіть тоді, коли для мене мені складається все добре, я відчуваю, що мені все байдуже.
132. Мене досить важко вивести з себе.
133. Коли я намагаюся вказати людям на їхні помилки або допомогти, вони часто розуміють мене неправильно.

134. Зазвичай я спокійний і мене нелегко вивести з душевної рівноваги.
135. Я заслуговую суворого покарання за свої провини.
136. Мені властиво так сильно переживати свої розчарування, що я не можу змусити себе не думати про них.
137. Часом мені здається, що я ні на що не придатний.
138. Бувало, що при обговоренні деяких питань я, особливо не замислюючись, погоджувався з думкою інших.
139. Мене вельми турбують всілякі нещастя.
140. Мої переконання і погляди непохитні.
141. Я думаю, що можна, не порушуючи закону, спробувати знайти в ньому лазівку.
142. Є люди, що мені настільки неприємні, що я в глибині душі радію, коли вони отримують наганяй за що-небудь.
143. У мене бували періоди, коли я через хвилювання втрачав сон.
144. Я відвідую всілякі громадські заходи, тому що це дозволяє побувати серед людей.
145. Можна пробачити людям порушення правил, які вони вважають не4 розумними.
146. У мене є погані звички, які настільки сильні, що боротися з ними просто марно.
147. Я охоче знайомлюся з новими людьми.
148. Буває, що непристойна і навіть непристойна жарт у мене викликає сміх,
149. Якщо справа у мене йде погано, мені відразу хочеться все кинути.
- 150.і1 волію діяти відповідно до власних планів, а не слідувати вказівкам інших.
151. Люблю, щоб оточуючі знали мою точку зору.
152. Якщо я поганій думки про людину або навіть зневажаю його, майже не намагаюся приховати це від нього.
153. Я людина нервова і легко збудлива.
154. Все у мене виходить погано, не так, як треба.
155. Майбутнє здається мені безнадійним.
156. Люди досить легко можуть змінити мою думку, навіть якщо до цьог воно здавалося мені остаточним.
157. Кілька разів на тиждень у мене буває відчуття, що має статися щось страшне.
158. Найчастіше я відчуваю себе втомленим.
159. Я люблю бувати на вечорах і просто в компаніях.
160. Я намагаюся ухилитися від конфліктів і скрутних положень. 161. Мене часто дратує, що я забуваю, куди кладу речі.
162. Пригодницькі розповіді мені подобаються більше, ніж про кохання.

163. Якщо я захочу зробити щось, але оточуючі вважають, що цього робити не варто, я легко можу відмовитися від своїх намірів.

164. Нерозумно засуджувати людей, які прагнуть взяти від життя все, що можуть.

165. Мені байдуже, що про мене думають інші.

Обробка результатів здійснюється шляхом підрахунку збігів відповідей випробуваного з ключем по кожній з шкал. Починати обробку слід зі шкали достовірності, щоб оцінити прагнення обстежуваного представити себе в більш соціально-привабливому вигляді. Якщо обстежуваний набирає за шкалою достовірності більше 10 балів, результат тестування слід вважати недостовірним і після проведення роз'яснювальної бесіди необхідно повторити тестування.

Ключ до шкал

Достовірність (Д):

«Так» - відсутня.

«Ні» -1, 10, 19,31,51,69,78,92,101, 116, 128,138, 148.

Особистісно-адаптивні здібності (ОАС):

«Так» -4, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18,20,21,22,24,27, 28, 29, 30, 33, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 50, 56, 57, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 98,99, 102, 103, 104, 106, 108, 109, ПО, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 129, 131, 133, 135, 136, 137, 139, 141, 142, 143, 145, 146, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 161, 162, 164, 165.

«Ні» - 2, 3, 5, 13, 23, 25, 26, 32, 34, 35, 38, 44, 45, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 58, 62, 66, 74, 76, 85, 87, 97, 100, 105, 107, 127, 130, 132, 134, 140, 144, 147, 159, 160, 163.

Нервово-психічна стійкість (НПС):

«Так» -4, 6, 7, 8, 11, 12, 15, 16, 17, 18 20,21,28,29,30, 37, 39 40,41, 47, 57, 60, 63, 65, 67, 68, 70, 71, 73, 75, 80, 82, 83, 84 86 '89,94,95,96,98, 102, 103 108, 109, ПО, 111, 112, 113, 115, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 129, 131, 135, 136, 137, 139, 143, 146, 149, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 161, 162.

«Ні» - 2, 3, 5, 23, 25, 32, 38, 44, 45, 49, 52, 53, 54, 55, 58 62 66,87, 105, 127, 132, 134, 140.

Комунікативні особливості (КО):

«Так» - 9, 24, 27, 33, 46, 61, 64, 81, 88, 90, 99, 104, 106, 114 121, 126, 133, 142, 151, 152.

«Ні» -26, 34, 35, 48, 74, 85, 107, 130, 144,147, 159.

Моральна нормативність (МН):

«Так» - 14, 22, 36, 42, 50, 56, 59, 72, 77, 79, 91, 93, 125, 141 145, 150, 164, 165.

«Ні» - 13, 76, 97, 100, 160, 163.

Опитувальник «Ваш життєвий оптимізм», В. А. Семиченко

Результати

«Зараз»

Псевдонім	Шкала 1	Шкала 2	Шкала 3	Шкала 4	Шкала 5	Шкала 6	Шкала 7	Життєвий оптимізм
A05	21	25	38	44	36	21	28	213
A17	16	25	40	44	41	36	29	231
A19	13	29	47	53	35	46	35	258
A22 (1)	17	24	39	47	35	33	32	227
A26 (2)	13	24	40	52	39	33	26	227
A26(1)	19	29	49	58	49	43	38	285
A5	20	28	44	47	43	43	28	253
B.09	23	28	42	56	46	42	33	270
B17	18	33	5	41	48	39	22	206
B22	21	48	51	56	49	45	45	315
B25	13	34	42	49	42	36	33	249
B28	8	22	32	47	43	33	40	225
B4	19	28	41	56	41	46	32	263
Г08	10	39	30	56	32	26	31	224
Д08	18	25	42	41	39	37	25	227
Д13	15	27	51	58	39	33	23	246
Д15	10	21	35	31	34	23	18	172
Д16	16	35	51	46	39	45	39	271
Д23	12	33	41	47	36	45	35	249
Д26	16	42	38	45	43	46	16	246
Д27	21	24	45	56	30	33	33	242
Е19	16	28	40	35	34	37	15	205
Е24	20	32	49	36	46	42	14	239
Є13	16	29	47	47	39	39	31	248
І1	13	22	45	38	50	39	25	232
К02	6	13	24	19	22	17	16	117
К27	15	18	44	35	30	36	23	201
К30	19	26	44	56	48	43	33	269

M07	20	32	43	49	44	33	29	250
M20	13	26	44	52	49	35	16	235
H13	16	31	52	47	39	23	33	241
H20	16	27	38	40	37	32	27	217
O12	21	25	44	56	40	39	30	255
O28	16	24	34	35	29	30	24	192
C01	13	33	45	37	45	27	41	241
T13	14	30	43	41	50	36	30	244
T23	17	25	35	42	46	38	15	218
T24,Л24	21	27	52	51	47	45	35	278
Я18	12	18	32	40	32	30	23	187
A14	5	10	30	18	26	26	20	135
A22 (2)	19	32	41	54	28	17	32	223
C17	15	23	42	40	41	30	29	220
Y23	19	33	36	40	26	36	29	219

«Раніше»

Псевдонім	Шкала 1	Шкала 2	Шкала 3	Шкала 4	Шкала 5	Шкала 6	Шкала 7	Життєвий оптимізм
A05	18	30	50	39	39	39	20	235
A17	17	22	49	54	39	21	23	225
A19	18	30	25	28	48	32	34	215
A22 (1)	17	20	47	48	38	34	31	235
A26 (2)	18	30	40	52	39	33	25	237
A26(1)	16	25	41	54	49	43	35	263
A5	18	22	30	45	33	41	22	211
B.09	18	27	40	45	36	47	26	239
B17	12	29	46	56	32	33	35	243
B22	19	38	49	47	37	43	42	275
B25	17	31	46	58	39	41	20	252
B28	22	29	38	28	39	41	31	228
B4	16	28	39	56	41	46	32	258
Г08	18	30	50	47	37	36	31	249
Д08	18	26	38	43	40	35	27	227

Д13	18	28	52	49	41	35	20	243
Д15	19	28	39	47	40	38	29	240
Д16	16	35	39	39	38	36	22	225
Д23	18	28	30	51	40	43	31	241
Д26	18	29	38	58	38	43	25	249
Д27	23	25	47	54	36	46	29	260
Е19	16	33	30	39	47	39	35	239
Е24	19	28	52	32	37	35	22	225
Є13	23	35	52	56	49	43	35	293
І1	12	21	38	32	37	32	20	192
К02	7	4	25	28	32	21	20	137
К27	17	30	46	47	38	39	34	251
К30	21	28	44	58	48	43	35	277
М07	9	24	36	39	30	30	22	190
М20	23	30	38	45	33	33	33	235
Н13	19	28	47	45	38	36	25	238
Н20	13	28	38	39	34	23	23	198
О12	19	30	38	44	49	36	31	247
О28	20	29	38	43	37	38	30	235
С01	18	28	44	47	49	46	35	267
Т13	21	31	46	48	39	38	42	265
Т23	13	33	41	49	32	40	39	247
Т24,Л24	22	30	50	51	47	46	35	281
Я18	18	28	46	45	38	36	39	250
А14	23	28	46	52	34	34	29	246
А22 (2)	9	27	39	52	40	41	29	237
С17	18	27	52	45	39	43	45	269
У23	13	28	46	55	37	41	22	242

Низький рівень: 64-147

Середній рівень: 148-231

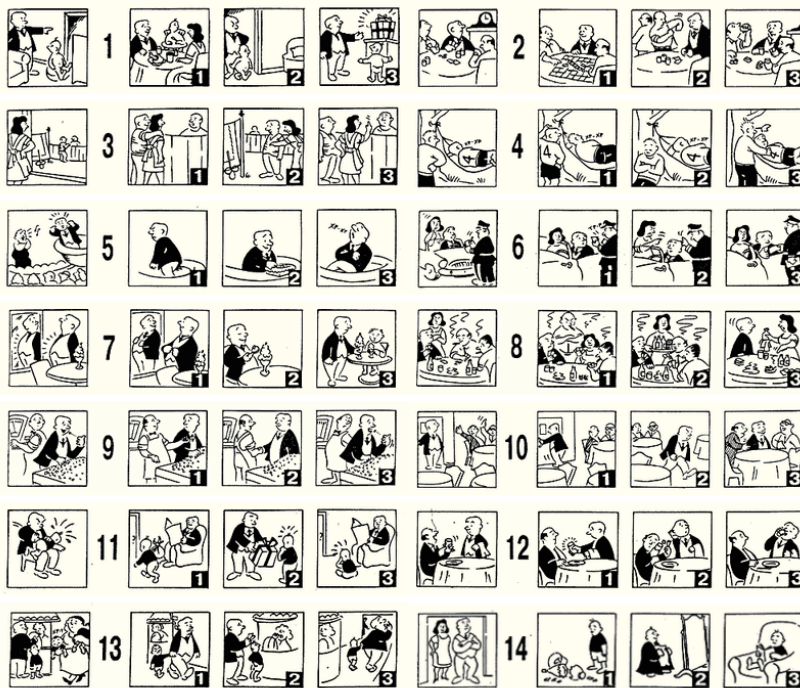
Високий рівень: 232-315

Тест Гілфорда «Соціальний інтелект».

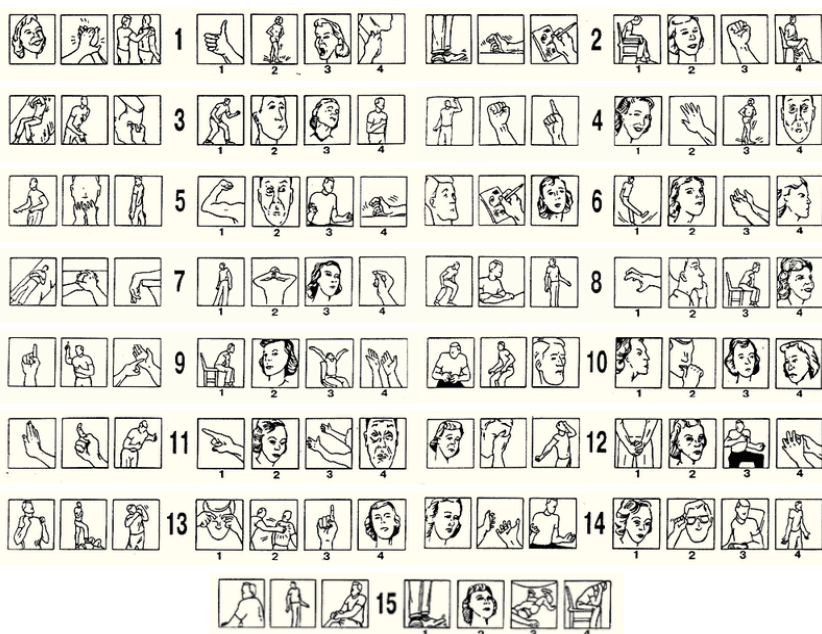
Псевдонім	Композитна оцінка	Субтест 1	Субтест 2	Субтест 3	Субтест 4
A05	27	8	6	6	7
A17	41	10	11	10	10
A19	24	7	7	4	6
A22 (1)	42	10	11	11	10
A26 (2)	38	11	9	8	10
A26(1)	39	9	9	11	10
A5	15	4	3	4	4
B.09	41	9	11	11	10
B17	35	9	10	9	7
B22	41	11	12	9	9
B25	33	9	9	7	8
B28	35	9	8	9	9
B4	48	12	14	10	12
Г08	45	12	12	11	10
Д08	42	12	11	9	10
Д13	15	5	4	3	3
Д15	27	6	7	8	6
Д16	41	11	10	9	11
Д23	39	11	10	8	10
Д26	24	5	7	6	6
Д27	50	14	12	11	13
E19	37	9	11	9	8
E24	28	8	6	6	8
Є13	35	11	8	8	8
ІІ	45	11	13	11	10
К02	38	9	9	10	10
К27	41	8	12	10	11
К30	29	7	9	6	7
М07	35	7	11	9	8

M20	40	9	11	8	12
H13	35	10	8	8	9
H20	15	6	3	3	3
O12	34	10	9	7	8
O28	52	14	14	11	13
C01	39	8	10	11	10
T13	44	11	12	11	10
T23	25	5	7	7	6
T24,Л24	35	9	9	9	8
Я18	34	10	7	9	8
A14	31	7	9	7	8
A22 (2)	39	11	10	8	10
C17	16	5	3	4	4
Y23	39	9	10	10	10

Субтест 1:

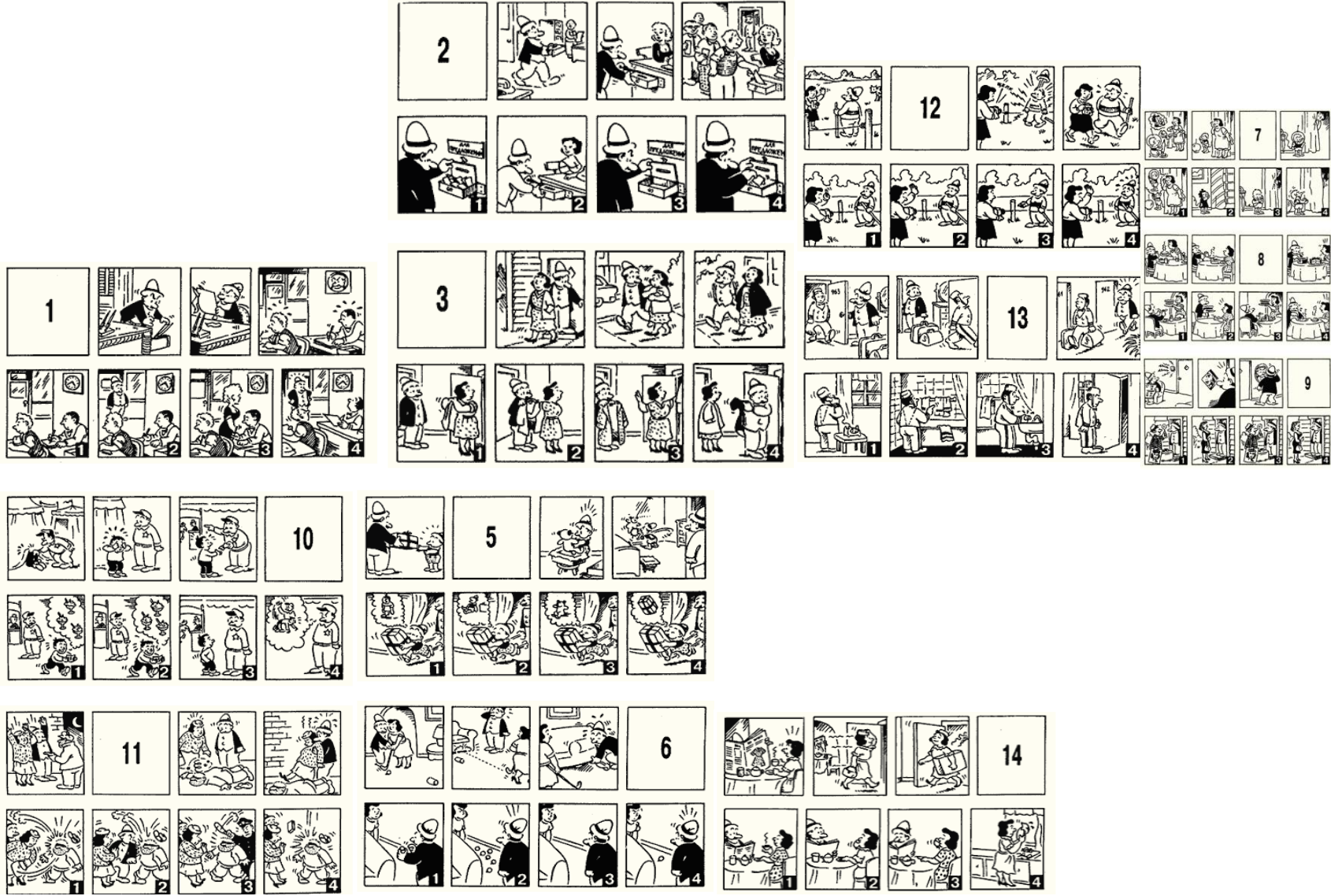
Субтест 2:

Субтест 3:

1. Людина – своєму товаришеві: «Ви прекрасні». 1. Задоволений службовець – своєму начальникові.
2. Вдячний учень – своєму викладачеві. 3. Незадоволена людина – своєму знайомому.
2. Продавець – покупцеві: «Ви отримаєте, що треба». 1. Всміхнений викладач – студентів. 2. Лікар – пацієнтові. 3. Розсерджений міліціонер – канючащому п'яниці. 3. Суддя – переможцеві: «Поздоровляю». 1. Отець – переможцеві. 2. Друг – переможцеві. 3. Проігравший – переможцеві. 4. Гордий отець – другу: «Подивися на неї». 1. Ревнива дівчина – другу. 2. Обрадуваний хлопчик – другу. 3. Захоплена дівчина – другу.
5. Людина – своєму другу: «Що ти робиш?». 1. Розсерджена мати – дитині. 2. Заінтригований перехожий – граючій дитині. 3. Вчитель – зразковому учневі. 6. Лікар – хворій дитині: «Прийми це». 1. Мати – синові. 2. Боець – супротивникові. 3. Навантажена дружина – чоловікові. 7. Офіціантка – клієнтові: «Чим я можу Вам допомогти?». 1. Психіатр – пацієнтові. 2. Перехожий – пострадавшему в аварії. 3. Гід – туристові. 8. Викладач – студентів: «Ти можеш зробити це краще». 1. Дружина – чоловікові. 2. Мати – дитині. 3. Тренер – спортсменів. 9. Отець – синові: «Ти мені подобаєшся». 1. Брат – сестрі. 2. Молода людина – подрузі. 3. Племінник – тітці. 10. Начальник – робочому: «Це добре». 1. Поклонник – артистові. 2. Викладач – студентів. 3. Розгнівана дитина – побитому ним суперникові. 11. Мати – дитині, що біжить: «Тихіше!». 1. Розсерджений отець – кричущому синові. 2. Пасажир – водієві. 3. Перехожий – необережній дитині. 12. Страховий агент – клієнтові: «Розпишіться тут, будь ласка». 1. Адміністратор готелю – клієнтові. 2. Колекціонер автографів – «зірці». 3. Касир – вкладникові.

Субтест4:

Правильні відповіді:

№	Субтест 1	Субтест 2	Субтест 3	Субтест 4
1	2	1	3	4
2	2	4	3	3
3	2	3	3	3
4	3	3	1	2
5	1	2	1	1
6	3	1	2	1
7	3	2	2	4
8	3	2	1	1
9	3	1	2	1
10	3	4	3	2

11	3	1	1	1
12	1	1	2	2
13	1	2		2
14	2	4		1
15		4		

Нормативні оцінки

Стандартні значення	Субтести				Композитна оцінка
	1	2	3	4	
1	0 – 2	0 – 2	0 – 2	0 – 1	0 – 12
2	3 – 5	3 – 5	3 – 5	2 – 4	13 – 26
3	6 – 9	6 – 9	6 – 9	5 – 8	27 – 37
4	10 – 12	10 – 12	10 – 11	9 – 11	38 – 46
5	13 – 14	13 – 15	12	12 – 14	47 – 55

ДОДАТОК Г

Авторська анкета

Псевдонім	1. Як часто ваші батьки/опікуні проводять час з вами?	2. Наскільки часто ви спілкуєтесь з батьками?	3. Як часто ви спілкуєтесь з родичами?	4. Наскільки часто ваші батьки спілкуються з родичами?	5. Чи часто ваші батьки спілкуються з родичами?	6. Наскільки часто ви відпочиваєте з родичами?	7. Чи бувають у вашій родині сварки?	8. Як часто ви взаємодієте з родичами?	9. Чи відчуваєте ви підтримку з боку родичів?	10. Наскільки часто вам допомагають родичі?
A05	3 - Дуже часто	1- Дуж	2 - Іноді	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	2 - Іноді	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	2 - Іноді	2 - Іноді
A14	2 - Іноді	1- Дуж	4 - Завжди	2 - Іноді	4 - Завжди	0 - Ніколи	0 - Ніколи	1- Дуже рідко	0 - Ніколи	0 - Ніколи
A17	1- Дуже рідко	1- Дуж	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	0 - Ніколи	2 - Іноді	3 - Дуже часто	2 - Іноді	1- Дуже рідко	2 - Іноді
A19	2 - Іноді	4 - Зав	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	4 - Завжди	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко
A22(1)	2 - Іноді	2 - Інод	2 - Іноді	3 - Дуже часто	4 - Завжди	0 - Ніколи	3 - Дуже часто	4 - Завжди	2 - Іноді	3 - Дуже часто
A26 (1)	2 - Іноді	1- Дуж	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	2 - Іноді	1- Дуже рідко	2 - Іноді	0 - Ніколи	0 - Ніколи	0 - Ніколи
A26 (2)	3 - Дуже часто	3 - Дуж	3 - Дуже часто	4 - Завжди	4 - Завжди	3 - Дуже часто	2 - Іноді	2 - Іноді	4 - Завжди	3 - Дуже часто
A5	2 - Іноді	1- Дуж	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	2 - Іноді	2 - Іноді	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто
B.09	2 - Іноді	1- Дуж	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	1- Дуже рідко	2 - Іноді	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко
B17	3 - Дуже часто	3 - Дуж	4 - Завжди	4 - Завжди	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	2 - Іноді	3 - Дуже часто
B22	3 - Дуже часто	4 - Зав	2 - Іноді	4 - Завжди	3 - Дуже часто	2 - Іноді	2 - Іноді	4 - Завжди	2 - Іноді	3 - Дуже часто
B25	2 - Іноді	0 - Нік	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	4 - Завжди	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	0 - Ніколи	0 - Ніколи	3 - Дуже часто
B28	2 - Іноді	3 - Дуж	3 - Дуже часто	4 - Завжди	4 - Завжди	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	2 - Іноді	2 - Іноді
B4	4 - Завжди	2 - Інод	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	4 - Завжди	2 - Іноді	3 - Дуже часто	2 - Іноді	1- Дуже рідко	2 - Іноді
G08	2 - Іноді	3 - Дуж	1- Дуже рідко	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	1- Дуже рідко	0 - Ніколи	1- Дуже рідко
D08	2 - Іноді	1- Дуж	2 - Іноді	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	2 - Іноді	0 - Ніколи	0 - Ніколи	0 - Ніколи
D13	4 - Завжди	2 - Інод	4 - Завжди	4 - Завжди	4 - Завжди	4 - Завжди	4 - Завжди	2 - Іноді	2 - Іноді	3 - Дуже часто
D15	2 - Іноді	0 - Нік	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	0 - Ніколи	1- Дуже рідко	2 - Іноді
D16	3 - Дуже часто	3 - Дуж	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	4 - Завжди	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді
D23	3 - Дуже часто	3 - Дуж	4 - Завжди	3 - Дуже часто	2 - Іноді	1- Дуже рідко	3 - Дуже часто	4 - Завжди	0 - Ніколи	3 - Дуже часто
D26	1- Дуже рідко	1- Дуж	1- Дуже рідко	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто
D27	3 - Дуже часто	3 - Дуж	2 - Іноді	4 - Завжди	3 - Дуже часто	2 - Іноді	1- Дуже рідко	2 - Іноді	1- Дуже рідко	2 - Іноді
E19	3 - Дуже часто	2 - Інод	2 - Іноді	4 - Завжди	4 - Завжди	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді
E24	2 - Іноді	1- Дуж	1- Дуже рідко	2 - Іноді	2 - Іноді	0 - Ніколи	0 - Ніколи	2 - Іноді	1- Дуже рідко	2 - Іноді
Є13	2 - Іноді	2 - Інод	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	2 - Іноді	2 - Іноді	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	2 - Іноді
I1	2 - Іноді	1- Дуж	0 - Ніколи	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	4 - Завжди	2 - Іноді	2 - Іноді	1- Дуже рідко
K02	2 - Іноді	2 - Інод	1- Дуже рідко	0 - Ніколи	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	2 - Іноді	2 - Іноді	0 - Ніколи	2 - Іноді
K27	3 - Дуже часто	4 - Зав	4 - Завжди	4 - Завжди	4 - Завжди	2 - Іноді	1- Дуже рідко	3 - Дуже часто	2 - Іноді	3 - Дуже часто
K30	3 - Дуже часто	3 - Дуж	4 - Завжди	4 - Завжди	4 - Завжди	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	2 - Іноді
M07	3 - Дуже часто	2 - Інод	4 - Завжди	3 - Дуже часто	4 - Завжди	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	2 - Іноді
M20	2 - Іноді	2 - Інод	3 - Дуже часто	2 - Іноді	4 - Завжди	1- Дуже рідко	0 - Ніколи	2 - Іноді	1- Дуже рідко	2 - Іноді
N13	2 - Іноді	1- Дуж	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	1- Дуже рідко	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	2 - Іноді
N20	3 - Дуже часто	2 - Інод	1- Дуже рідко	3 - Дуже часто	2 - Іноді	1- Дуже рідко	2 - Іноді	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	0 - Ніколи
O12	2 - Іноді	2 - Інод	2 - Іноді	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді
O28	3 - Дуже часто	2 - Інод	3 - Дуже часто	4 - Завжди	3 - Дуже часто	2 - Іноді	2 - Іноді	0 - Ніколи	1- Дуже рідко	3 - Дуже часто
S01	2 - Іноді	2 - Інод	2 - Іноді	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	2 - Іноді	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	2 - Іноді	2 - Іноді
T13	2 - Іноді	2 - Інод	3 - Дуже часто	4 - Завжди	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	2 - Іноді	1- Дуже рідко	0 - Ніколи	0 - Ніколи
T23	2 - Іноді	2 - Інод	4 - Завжди	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	2 - Іноді	3 - Дуже часто	2 - Іноді	2 - Іноді	3 - Дуже часто
T24.П24.	1- Дуже рідко	1- Дуж	1- Дуже рідко	2 - Іноді	1- Дуже рідко	2 - Іноді	2 - Іноді	3 - Дуже часто	2 - Іноді	1- Дуже рідко
Я18	3 - Дуже часто	2 - Інод	2 - Іноді	2 - Іноді	3 - Дуже часто	2 - Іноді	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	2 - Іноді
A22(2)	3 - Дуже часто	2 - Інод	3 - Дуже часто	3 - Дуже часто	2 - Іноді	2 - Іноді	2 - Іноді	0 - Ніколи	2 - Іноді	3 - Дуже часто
S17	2 - Іноді	1- Дуж	1- Дуже рідко	2 - Іноді	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко	3 - Дуже часто	1- Дуже рідко	1- Дуже рідко
Y23	2 - Іноді	3 - Дуж	4 - Завжди	3 - Дуже часто	2 - Іноді	0 - Ніколи	1- Дуже рідко	2 - Іноді	1- Дуже рідко	0 - Ніколи

Псевдонім	21. Як ви оцінюєте вплив ЗМІ (в тому числі Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо) на формування вашої особистості?	22. Як ви вважаєте, що	23. Чи вплинула війна	24. "Як саме, на вашу думку, війна вплинула на ваш рівень соціалізації?"
A05	ЗМІ допомагають бути в курсі подій, тому позитивно в плані актуальності інформації	Сімейне оточення та ви	Важко сказати	Люди яких я зустрічаю, стали відкритішими та більш чуйними
A14	Соціальні мережі дуже вплинули, ЗМІ в традиційному значенні - ні	Сімейне оточення та ви	Так	Стало більше знайомих зі спільними цінностями; люди, з відмінними цінностями - "відпали"
A17	ніяк	Сімейне оточення та ви	Важко сказати	ніяк
A19	Сильний вплив	Сімейне оточення та ви	Так	Люди стали не такі відкриті у спілкуванні
A22(1)	Нормально	Окруження	Ні	Нікак
A26 (1)	не впливає	Сімейне оточення та ви	Важко сказати	важко відповісти
A26 (2)	За 10 бальною шкалою на 0	Сімейне оточення та ви	Так	Довелося звикати та швидко адаптуватися до нових умов в іншій країні.
A5	Не дуже високий вплив	Ровесницька група	Ні	Сильно не вплинула
B.09	Нормально	Засоби Масової Інформ	Так	Більше спілкуюсь з іншими людьми
B17	Воно впливає на мене, але не сильно	Засоби Масової Інформ	Так	Як потрібно відноситися до людей
B22	Ну колись добре колись не дуже добре	Засоби Масової Інформ	Важко сказати	Ну сумно стає коли бачиш що робиться на війні
B25	Досить сильне	Засоби Масової Інформ	Так	Я ще менше стала спілкуватися з іншими
B28	нейтрально	Засоби Масової Інформ	Важко сказати	змінилось оточення та ставлення
B4	Не як	Сімейне оточення та ви	Важко сказати	-
G08	Розвиток критичного мислення, освіта, зацікавленість у тому, що відбувається в країні та світі.	Сімейне оточення та ви	Так	У вигляді гіперкомпенсації спілкування через відсутність особистісної комунікації поза соціальними мережами протягом року.
D08	Оцінюю по своєму добре але і негативно теж(об'єктивно)	Засоби Масової Інформ	Так	Стало важче
D13		100% Сімейне оточення та ви	Так	Важко пояснити
D15	Навіть не знаю якщо чесно	Сімейне оточення та ви	Так	Я забула як з дому виходити
D16	вплив ЗМІ на мене 40%	Засоби Масової Інформ	Ні	ніяк
D23	Хороший вплив	Ровесницька група, Я с	Важко сказати	Не можу точно сказати
D26	6-10	Шкільне середовище	Важко сказати	важко відповісти
D27	ніяк	Сімейне оточення та ви	Важко сказати	не знаю
E19	Вона ніяк не формує мою особистість	Сімейне оточення та ви	Важко сказати	-
E24	Мас великий вплив	Сімейне оточення та ви	Ні	Розвинула та показала нагаальність на важливість соціалізації
Є13	Це однозначно вплинуло на мене, адже це був момент соціалізації, тим більше у часи локдауну, все що я могла	Сімейне оточення та ви	Важко сказати	Не скажу що саме в моїй особистості щось змінилось, я як була відкритою до всіх і всього, так і залишилась, але не з усіма та
I1	Значний вплив	Засоби Масової Інформ	Так	Негативно
K02	Вплив не суттєвий і скоріше негативний	Сімейне оточення та ви	Ні	Рівень соціалізації не змінився
K27		2 Засоби Масової Інформ	Важко сказати	Рівень став вище
K30	Не дуже розумію як відповідати. Сильний вплив спричинив, особливо, коли я була ще молодше (в позитивну стор	Засоби Масової Інформ	Важко сказати	Майже ніяк, складно відслідкувати, бо я якраз була в процесі зміни оточення. До того ж, я не надто соціальна людина
M07	Я не уявляю свого життя без них	Сімейне оточення та ви	Так	Я стала більш замкнутою та інтровертом
M20	Сильно	Сімейне оточення та ви	Ні	Не вплинула
N13	не впливає	Сімейне оточення та ви	Важко сказати	важко сказати
N20	Дуже великий в великому аспекті особистості але формування давали ще і друзі навколо	Засоби Масової Інформ	Ні	Ніяк, але стало важче знаходити однодумців і цікавих людей
O12	Позитивно	Ровесницька група	Важко сказати	Саморозвиток
O28	Іноді мені цікаво, якою б я була, якби не бачила усе, що відбувається у світі.	Сімейне оточення та ви	Так	Війна продовжила необхідність дистанційного навчання, що обмежує спілкування у навчальному середовищі. Війна підвищує тривожність, що в будь який момент близька тобі людина може померти чи постраждати. Навіть якщо вона не
S01	Більш-менш	Засоби Масової Інформ	Важко сказати	Важко сказати
T13	Дуже впливає, бо більша кількість інформації саме звідти, формується власна думка ґрунтуючись на медіа та д	Засоби Масової Інформ	Так	Зміна місцепроживання, роботи на онлайн роботу, друзі закордоном
T23	не сказала б, що ЗМІ впливають на формування моєї особистості.	Засоби Масової Інформ	Ні	Не скажу, що війна вплинула рівень соціалізації, все залишилось, як і раніше
T24,Л24,	Вона не впливає	Сімейне оточення та ви	Ні	Ніяк
Я18	Не можу сказати точно бо в інтернет просторі багато діз-інформації	Ровесницька група,	Так	Негативно
A22(2)	Я більше просто дізнаюся інформацію, але якщо хочу переконатись в цій інформації, то шукаю достовірніші джер	Сімейне оточення та ви	Так	Після карантину мені було складно знайомитись з новими людьми, так довго ми сиділи вдома. Але війна показала, що може н
C17	Нейтрально	Сімейне оточення та ви	Так	.
Y23	2/10, майже не впливає	Життєвий досвід та фан	Ні	Ніяк

Питання 1-5 Сімейне оточення та виховання. Підсумувати

Питання 6-10 Шкільне середовище. Підсумувати

Питання 11-15 Ровесницька група. Підсумувати

Питання 16-20 ЗМІ. Підсумувати